

Koulusosionomi

Koulusosionomin työn mallintaminen Kirkonsalmen alakoulussa

Maarit Aho, Jenni Heinonen, Marja Korhonen ja Merja Rönkkö

Opinnäytetyö

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma			
Työn tekijä(t) Maarit Aho, Jenni Heinonen, Marja Korhonen ja Merja Rönkkö			
Työn nimi Koulusosionomi			
Päiväys	25.11.2014	Sivumäärä/Liitteet	37/5
Ohjaaja(t) Anne-Leena Juntunen ja Arja Pesola			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Iisalmen kaupunki/ Kirkonsalmen alakoulu			
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, joka toteutettiin yhteistyössä Kirkonsalmen alakoulun kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena on mallintaa sosionomin (AMK) työkuva ja toteuttaa koulusosionomin työtä alakoululla. Koulun toiveen mukaisesti tavoitteena oli vahvistaa alkuopetuksessa olevien oppilaiden itsetuntoa sekä ryhmäytymisen- ja yhteistyötaitoja. Ensimmäisen luokan aloittaminen on lapselle ja perheelle haastava tilanne. Koululaiset tarvitsevat kuuntelijaa ja "rinnalla kulkijaa". Varhaisen tuen tarpeen havaitseminen ja tuen tarjoaminen on ennalta ehkäisevää työtä, johon koulusosionomi pyrkii päivittäisellä läsnäolollaan.</p> <p>Työ on sekä toiminnallinen että tutkimuksellinen kokonaisuus, joka toteutettiin havainnollalla ja keräämällä palautetta. Aineistoa kerättiin toimintaan osallistuvilta oppilailta, huoltajilta ja opettajilta sekä omista kokemuksista ja havainnoista.</p> <p>Koulusosionomi-toiminta todettiin tarpeelliseksi, siitä oli apua oppilaille, opettajille ja perheille. Koulusosionomi mallinnusta voidaan jatkossa käyttää myös muissa Iisalmen alakouluissa koulujen tarpeiden mukaisesti.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalipedagogiikka, sosiokulttuurinen innostaminen, yhteisöllisyys ja perheen tukeminen.</p>			
Avainsanat yhteisöllisyys, ryhmäytyminen ja perheen tukeminen			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Maarit Aho, Jenni Heinonen, Marja Korhonen and Merja Rönkkö			
Title of Thesis Bachelor of School Social Services			
Date	25 th November 2014	Pages/Appendices	37/5
Supervisor(s) Anne-Leena Juntunen and Arja Pesola			
Client Organisation /Partners Iisalmi town, Kirkonsalmi elementary school			
<p>Abstract</p> <p>This thesis is a functional development work, which was carried out in collaboration with Kirkonsalmi elementary school. The thesis aims to model the job description of a Bachelor of Social Sciences (UAS) and practice the job of a Bachelor of Social Sciences in an elementary school. According to the wish of the school, the priority was to improve the pupils' self-esteem, grouping and cooperation skills during primary education. Getting started with the first grade is a difficult situation both for the child and the family. Pupils need someone to talk to and "walk alongside". Early recognition of the need for support and providing support are the major parts of preventive work that the Bachelors of Social Sciences strive for with their daily presence.</p> <p>The study was both a functional and an developmental research which was carried out by observing and collecting feedback. The data was gathered from the pupils, guardians and teachers who participated in the activities as well as from the writers own experiences and observations.</p> <p>The theoretical framework consists of social pedagogy, socio-cultural empowerment, sense of community and family support.</p>			
<p>Keywords</p> <p>sense of community, grouping and family support</p>			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Opinnäytetyön tarkoitus.....	8
1.2	Kirkonsalmen alakoulu oppimisympäristönä	10
1.3	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (HYVIS)	11
2	KESKEISET KÄSITTEET.....	13
2.1	Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen	14
2.2	Yhteisöllisyys.....	15
2.3	Perheen tukeminen.....	16
3	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMISPROSESSI	18
3.1	Suunnitteluvaihe.....	19
3.2	Toteutusvaihe	20
3.2.1	Kodin ja koulun yhteistyö	21
3.2.2	Kodin ja koulun yhteisöllisyys.....	21
3.2.3	Toiminnallinen välitunti	23
3.2.4	Ryhmäytymistunnit.....	23
3.2.5	Toiminnalliset pienryhmät	24
3.2.6	Parkki-toiminta	25
3.3	Arviointivaihe	25
3.3.1	Kysely lapsille.....	26
3.3.2	Kysely perheille	26
3.3.3	Kysely opettajille	28
4	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
4.1	Oppilaan yksilöllinen tukeminen	31
4.2	Perheen tukeminen koulussa	31
4.3	Koko koulu	32
5	POHDINTA	34
5.1	Ammatillinen kasvu ja omat kokemukset	34
5.2	Toiminnan jatkuvuus.....	35
	LÄHTEET	37

LIITTEET

Liite 1 Esimerkki motoriikan vahvistamistunneista

Liite 2 Esimerkki toiminnallisesta lukupiiristä

Liite 3 Kysely lapsille

Liite 4 Kysely perheille

Liite 5 Kysely opettajille

1 JOHDANTO

Uusi laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (1287/2013) ohjaa siirtämään oppilashuollon painopistettä ennaltaehkäisevään työhön korjaavan työn sijaan. Lain keskeisenä tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen opiskeluhuoltoa vahvistamalla, varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän työn avulla, jolloin korjaavien toimenpiteiden tarve ja lastensuojelun asiakkuuksien määrä vähenee.

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän alueen tilanne kouluterveyskyselyn yhteenvedon perusteella on huolestuttava verrattuna koko maahan Ylä-Savon yhteisen strategian, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman mukaan. Lasten ja nuorten terveydentila on huonompi kuin maassa keskimäärin. Väestö polarisoituu; on perheitä jotka voivat hyvin ja perheitä, joilla ongelmat kasaantuvat. Nuorten terveydentila heikkenee; masennusta, päihteiden ja tupakan käyttöä, syömishäiriöitä, lihavuutta ja liikunnan vähäisyyttä ilmenee enenevin määrin. Nuorten pahoinvointi ilmenee syrjäytymisenä, yksinäisyytenä, nettiriippuvuutena, rikollisuutena, koulupudokkuutena ja työttömyytenä. Vanhemmuuden puute ja lastensuojelun tarve on lisääntynyt. Nuorten osallistuminen ja kuuleminen on vähäistä. (Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän työryhmä 2012, 2 —10.)

Iisalmen kaupunkistrategiassa vuoteen 2015 korostetaan palvelujen osalta erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä. Strategiassa todetaan, että perusopetuslain (628/1998) muutos 1.1.2011 tarkoittaa, että Iisalmissa erityisopetukseen otettujen oppilaiden määrä tulee laskemaan selkeästi ja erityistä tukea tarvitsevia oppilaita tulee olemaan entistä enemmän yleisopetuksen ryhmissä. (Iisalmen kaupungin palvelustrategia vuoteen 2015, 19.)

Opinnäytetyömme on jatkoa ammatillinen harjoittelu 1:n aikana Kirkonsalmen alakoululla aloittamallemme kehittämistyölle. Toimintaamme ohjasi jo olemassa oleva tieto koulusosionomitoiminnasta sekä kahden alkuopetuksen opettajan, erityisopettajan, koulukuraattorin, psykologin ja terveydenhoitajan haastatteluissa saatu tieto oppilaiden tuen tarpeista. Näiden tietojen perusteella harjoittelun aikana toteutimme ohjattua välitunti- ja Parkkitoimintaa sekä perustimme koulun blogi-sivut. Järjestimme ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden perheille toimintapäivän sekä olimme koulupäivän aikana oppilaiden tukena heidän arjessaan. Ryhmäytymistunnit koettiin tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi jo ammatillisen harjoittelun aikana.

Varhaisen tuen tarpeen havaitseminen ja varhainen tuki on tärkeää alakoulussa, kun halutaan ehkäistä ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Olimme havainneet, että alakoulussa on tämä tarve, joten halusimme jatkaa aloittamaamme kehittämistyötä ammatillinen harjoittelu 2 aikana. Myös Iisalmen kaupunki ja Kirkonsalmen alakoulu näkivät tämän tarpeen ja hakivat yhdessä Savonia- ammattikorkeakoulun kanssa rahoitusta toiminnan kehittämiseen.

Opinnäytetyössä etsimme tietoa koulusosionomin tehtävien toteutuksesta muualla Suomessa. Niistä ilmeni, että sosionomille löytyy merkittävä paikka koulumaailmasta (esimerkiksi Blomberg & Tommola 2012). Sosionomin (AMK) ammattitaitoa arvostettiin ja sen nähtiin tuovan lisämahdollisuuksia koulutyöskentelyyn. Sosionomi voi toimia monessa eri työtehtävässä. Tärkeimpänä mainittiin sosionomin (AMK) rooli edistää koulun ja kodin välistä yhteistyötä/kasvatuskumppanuutta. Muita mainittuja toimintamuotoja olivat muun muassa erilaisten kerhojen ja ohjatun välituntileikin vetäminen, keskusteluapu sekä opettajan työparina toimiminen.

1.1 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyössämme tutkimme, miten sosionomi (AMK) omalla osaamisella voi olla tukemassa lapsia ja perheitä alakoulussa. Kuvio 1 selventää toimintaa harjoittelussa opinnäytetyön prosessin aikana. Olimme toteuttaneet näitä toimintamuotoja jo ensimmäisessä ammatillisessa harjoittelussa.

KOULUSOSIONOMI			
Ryhmäytymistunnit	Vanhempi-lapsi-kerhot	Toimintapäivät	Parkkitoiminta
*1 a ja 1 b luokat *Friends-ohjelma * Pienryhmätoiminta *Syksy 2013 ja keväät 2014	*Ensimmäisen luokan oppilaat ja perheet *Syksy 2013 ja keväät 2014 *Blogi, jossa tiedotamme kerhosta ja jonka kautta huoltajat voivat olla yhteydessä meihin	*Ensimmäisen luokan oppilaille ja perheille syksyllä 2013 ja keväällä 2014 *Tulevat ja parhailaan olevat ensimmäisen luokan oppilaat ja perheet	1.Luokkakohtainen *oppilaan tukeminen luokassa opettajan ohjauksessa *oppilaan tukeminen oppimisen, tunne-elämän ja käytökseen liittyvissä asioissa 2.Oppilaskohtainen *Oppilaan tukeminen Parkkitilassa *Opettajalle aina tieto käydyistä asioista

KUVIO 1. Harjoitteluajan koulusosionomitoiminta

Opinnäytetyössämme vahvistimme ryhmän yhteisöllisyyttä ensimmäisessä luokassa pidettävillä ryhmäytymistunneilla syksyllä 2013 ja keväällä 2014. Syksyllä 2013 ja keväällä 2014 suunnittelimme ryhmäytymistunteja ensimmäisen luokan oppilaille, joita ohjasimme kerran kuussa. Tunnit suunniteltiin luokan tarpeen mukaan opettajan kanssa yhteistyössä. Arvioimme koko ajan tuntien tavoitteellisuutta. Tuntien tavoitteena oli tutustuttaa oppilaat paremmin toisiinsa ja vahvistaa jokaisen lapsen yksilöllisyyttä huomioiden jokaisen omat voimavarat. Pidimme syksyllä toimintapäivän ensimmäisen luokan oppilaille ja heidän perheilleen. Syksyllä 2013 ja keväällä 2014 järjestimme kerran kuussa ensimmäisen luokan oppilaille ja heidän huoltajilleen kerhon, jossa toimintana oli esimerkiksi liikunnallinen ja taiteellinen ilmaisu. Kerhon toiminnan sisältö suunniteltiin ensimmäisellä kerhokerralla vanhempien ja lasten kanssa yhdessä. Loppuvuodesta 2013 suunnittelimme yhdessä Kirkonsalmen koulun opettajien kanssa tulevan harjoittelumme ja opinnäytetyömme sisältöä.

Harjoittelussa tammi-maaliskuussa 2014 kokeilimme muun muassa Parkkitoimintaa koululla. Päivystimme kerran viikossa omassa tilassamme ja olimme näin koko koulun käytettävissä. Kirkonsalmen koululla tila oli koulukuraattorin kanssa yhteinen, jossa kuraattori kävi yhtenä päivän viikossa. Muina päivinä olimme oppilaiden mukana oppitunneilla ja ohjasimme yksilö/pienryhmätoimintaa. Kuljimme oppilaiden arjessa koko koulupäivän ajan, siellä missä oppilaatkin, käytävillä ja välitunneilla. Opinnäytetyömme aikana keräsimme palautetta haastatteluilla ja kyselyillä.

Sosionomin tukitoimet koulussa perustuvat kehitysriskien tuntemiseen, kehityksen tarkkaan havainnointiin ja arviointiin. Sosionomin työn tavoitteena on löytää ajoissa ne oppilaat, joilla on pieniäkin ongelmia sosiaalisissa taidoissa ja koulun arjessa, vahvistaa yhteisöllisyyttä luokkakohtaisesti ja koko kouluyhteisössä, sekä edesauttaa yksilön itsetunnon ja identiteetin kehitystä ja vahvistumista. Opettajan vastuu on oppilaan pedagogisesta oppimisesta, ja jotta hän voi käyttää työaikansa opettamiseen, vastaa sosionomi oppilaan kasvun sosiaalisiin haasteisiin tarjoamalla mahdollisimman nopeasti tukea ja selvittelyapua koulupäivän aikana. Sosionomin voimaannuttamisen kohde-ryhmä koulussa on myös oppilaiden vanhemmat ja huoltajat. Ensimmäisen luokan aloittaminen on lapselle haastava tilanne. Koulun toiveen mukaisesti tavoitteenamme oli vahvistaa alkuopetuksessa olevien oppilaiden itsetuntoa sekä ryhmä- ja yhteistyötaitoja.

1.2 Kirkonsalmen alakoulu oppimisympäristönä

Opinnäytetyömme tarkoituksena on mallintaa sosionomin (AMK) työnkuvaa alakouluissa. Engeströmin (2004) mukaan ekspansiivinen oppiminen ja siihen liittyvä mallintaminen nostavat esiin vaihtoehtoiset toimintatavat. Toimintatapoja selittävät ja ohjaavat tiedot, arvot ja säännöt sekä työnjako ja tavoitteet koko toimintajärjestelmän tasolla. Tällainen mallittaminen on avain työelämän kehittämiseen kaikkien toimintajärjestelmän osapuolten välisessä yhteistyössä. Siinä luodaan ja otetaan käyttöön uusi toiminnan malli ja logiikka (Engeström 2004, 13).

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Kirkonsalmen alakoulu Iisalmesta. Kirkonsalmen koulussa oli lukuvuonna 2013–2014 oppilaita 238, joista muodostuu 12 perusopetusluokkaa. Luokanopettajia on 12 ja sen lisäksi koululla on päätoiminen rehtori, oma erityisopettaja, englanninopettaja ja tuntiopettajana toimivat ortodoksiopettaja sekä resurssiopettaja. (Iisalmen kaupungin www – sivut).

Perusopetuksessa tulee noudattaa opetussuunnitelman perusteita, jotka opetushallitus on määritellyt. Opetussuunnitelman perusteissa on päätetty perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien sekä oppilaanohjauksen ja muiden perusopetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Niissä määritellään myös koulun yhteistyön ja oppilas- huollon periaatteet ja tavoitteet. (Lahtinen 2011, 28.)

Koulun toimintaa ohjaa perusopetuslaki (852/1998), jossa säädetään perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta, esiopetuksesta, lisäopetuksesta, perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Perusopetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeiden mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Oppimisympäristön tulee antaa oppilaalle mahdollisuuksia kasvuun ja oppimiseen yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Oppilaita ohjataan ja kannustetaan omatoimiseen, kriittiseen tiedonhankintaan ja monipuolisiin yhteistyötaitoihin. Tavoite on, että oppilaalle kehittyä myönteinen minäkuva (Lahtinen 2011, 30–31).

Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (1287/2013) tuli voimaan 1.8.2014. Se ohjaa siirtämään painopistettä ennaltaehkäisevään työhön nykyisen korjaavan työn sijaan. Lain keskeisenä tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen opiskeluhoitoa vahvistamalla. Ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen vähentävät lastensuojelun asiakkuuksien määrää ja korjaavia toimenpiteiden tarvetta.

Sosiaalitoimen rooli oppilashuollossa on määritelty koulunkäynnin tukemiseksi. Aiemmin roolina oli kasvatuksen tukeminen. Uudessa perusopetuslaissa muutettiin oppilashuoltoa koskeva perusopetuslain säännös koskemaan vain lastensuojelulain 9 §:ää ”tuki koulunkäyntiin”. Tämä koulunkäynnin tukeminen on määrätty opetuksen järjestäjän tehtäväksi. Nykyisessä lastensuojelulaissa säädetään palvelujen kehittämisestä kasvatuksen tukemiseksi. Sosiaalitoimen tulee edelleen vastata siitä, että perheelle järjestetään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa palveluja, jotka tukevat huoltajia heidän kasvatustehtävissään ja auttavat perheen arjen sujumista sekä vanhempien jaksamista. Lastensuojelulaki (417 /2007) säättää erikseen lapsi - ja perhekohtaisesta lasten-suojelusta ja ehkäisevästä lastensuojelusta. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Tällöin lapsi ja perhe eivät ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa. Keskeinen asiantuntijataho lapsen kasvussa ja kehityksessä on opetustoimi. (Lahtinen 2011, 234—236.)

1.3 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (HYVIS)

Ylä-Savon sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta alueen vuoteen 2015 ulottuvan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkoituksena on varmistaa yhteistoiminta-alueen kuntien ja Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän seudun lasten hyvinvointia. Toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä ja se perustuu yhteistoimintaan ja kumppanuuteen. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämisessä on keskeistä varhainen puuttuminen ja puheeksi otto. Erityinen huomio on kiinnitettävä kehityksen nivelvaiheisiin, siirtymävaiheisiin kodista päivähoitoon, koulun ja opiskelun eri vaiheisiin ja työhön. Kuntien ja SOTE kuntayhtymän tulee aktiivisesti tarkastella palvelurakenteita ja — prosesseja sekä turvata kehittämistoiminnan vaatimat riittävät resurssit. (Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän työryhmä 2011, 2—3.)

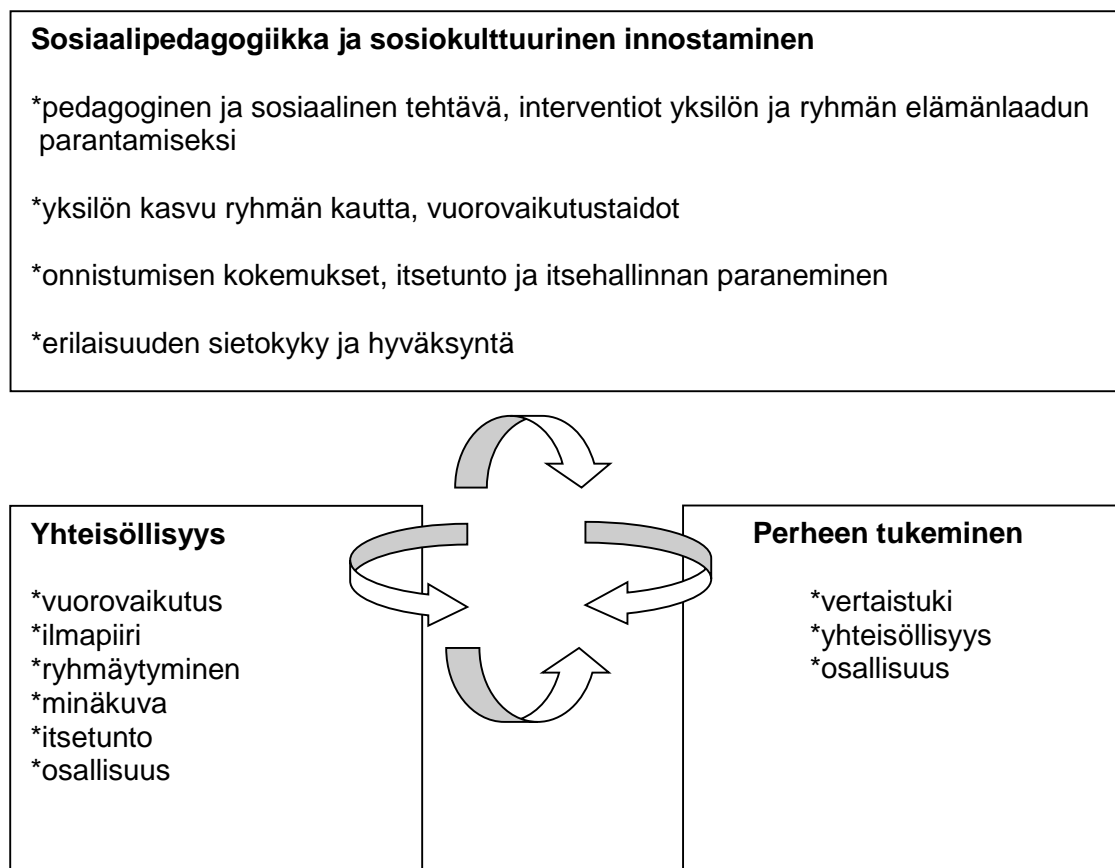
Hyvinvointisuunnitelman tavoitteena on luoda lapsille, nuorille ja nuorille aikuisille edellytykset terveelliseen ja turvalliseen kehitykseen ja elämään. Painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä ja varhaisessa puuttumisessa. Työryhmä on jakaantunut sosiaali- ja terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen, vapaa-aika ja kulttuuripalvelujen sekä yhdyskuntasuunnittelun alaryhmiin. Suunnitelma koskee yhteistoiminta-alueen kuntien eri toimialoja. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tukevat lapsen, nuoren ja perheen arkea. Varhaiskasvatus ja koulu muodostavat perheiden ja kodin ohella keskeisen huolenpidon, kasvun ja oppimisen yhteisön. Liikunta- ja nuorisosekä kulttuuri- ja vapaa-ajan muut palvelut ovat osa lasten ja

nuorten kasvua ja kehitystä sekä osallistumista yhteisöissä. Yhdyskuntasuunnittelulla vaikutetaan mm. lasten kasvuympäristön turvallisuuteen. (Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän työryhmä 2011, 5—9.)

2 KESKEISET KÄSITTEET

Opinnäytetyömme viitekehyksen keskeiset käsitteet (kuvio 2) tukevat toisiaan. Ne ovat sosiaalipedagogiikan ja sosiokulttuurisen innostamisen menetelmiä. Opinnäytetyön avainsanat ovat yhteisöllisyys, ryhmäytyminen ja perheen tukeminen, jotka olivat Kirkonsalmen koulun painopistealueina lukuvuonna 2013–2014. Myönteinen ilmapiiri, oppilaan vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ja hyvät käytöstavat lisäävät oppilaan kouluviihtyvyyttä. Yhdessä toimimisen pelisääntöjä ja toisen huomioimista opitaan koulussa ja kotona. Painopistealueita koulussa olivat myös yhteisöllisyys ja yhteistoiminta, jolloin oppilas tulee kuulluksi ja hänen mielipiteitään arvostetaan.

Tutkimuksissa teoreettinen jäsentäminen ja analysointi tehdään käsitteiden avulla, ne ovat tieteellisen tutkimuksen työkaluja. Niiden avulla ilmiötä nimetään, kuvataan ja luokitellaan sekä jäsennetään. Käsitteiden avulla annetaan ilmiöille hahmo, joka on olemassa ja vaikuttamassa, mutta jota ei aikaisemmin ole nimetty tai havaittu. Käsitteet määrittävät, nimeävät ja merkityksellistävät tutkittavan ilmiön ja ne sisältävät tutkimusvalinnan siitä, mistä teoreettisesta näkökulmasta tutkittava ilmiö ymmärretään (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 51–53).

KUVIO 2. Opinnäytetyön keskeiset käsitteet

2.1 Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen

Juha Hämäläinen ja Leena Kurki ovat suomalaisen sosiaalipedagogiikan kehittäjiä. He ovat julkaisseet suurimman osan sosiaalipedagogiikkaa käsittelevästä kirjallisuudesta. Hämäläisen mukaan sosiaalipedagogiikan keskeisiä käsitteitä ovat persoona, yhteisö ja yhteiskunta. Sosiaalipedagogiikka määritellään teorian käsitteiden kautta rakentuvaksi toiminnaksi, joka tähtää muun muassa syrjäytymisen ehkäisemiseen ja lievittämiseen. Sosiaalipedagoginen toiminta on kasvattamista yhteisöä varten, yhteisössä ja yhdessä yhteisön kanssa unohtamatta yksilöä (Hämäläinen & Kurki 1997, 37). Sosiaalipedagogiikka yhdistää sateenvarjon tavoin sosiaalityötä, aikuiskasvatusta, erityiskasvatusta, kasvatustiedettä sekä sosiokulttuurista innostamista (Kurki 2011, 40).

Sosiaalipedagogiset menetelmät herättävät ja kehittävät ihmisten yksilöllistä vahvuutta sekä kykyä toimia yhdessä toisten ihmisten kanssa. Tämän päivän koulun tarpeisiin vastaamaan tarvitaan lisää sosiokulttuurisen innostamisen ammattilaisia, sosiaalipedagogiikan osaajia, jotka hallitsevat teorian ja käytännön yhdistämisen sosiaalipedagogiikan alueella. Sosiokulttuuriset projektit herättävät ja kehittävät ihmisten yksilöllistä vahvuutta sekä kykyä toimia yhdessä toisten ihmisten kanssa. (Kurki 2000, 121.)

Kirjassa *Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen* Kurki toteaa sosiokulttuurisen innostamisen olevan oiva keino elävöittää koulun elämää. Hänen mielestään koulun pitäisi avautua ja ottaa toimintaansa mukaan varsin monenlaisia ihmisiä. (Kurki & Nivala 2006, 175.) Sosionomi hallitsee ammattiosaajana kasvatuksellisen prosessin, koulun ja siihen liittyvän ohjelman suunnittelun osatekijät. Koulun henkilökunta ja oppilaat tarpeineen ja odotuksineen hyötyvät sosionomin (AMK) vahvasta sosiaalipedagogisesta osaamisesta. (Kurki 2000, 92—95.) Sosionomi reflektoi yleisiä tutkimuksia ja projekteja, tekee tulkinnallista analyysia. Mihin oppilaat mieluiten osallistuvat, mitä he harrastavat, mitä ryhmiä voisi integroida koulun toimintaan, ja mitkä ovat koulun kulttuuriset traditiot? Mikä on välttämätöntä tai hyödyllistä oppilaan kehitystä ajatellen? Kulttuurinen tarve perustuu henkilökohtaisiin ja ideologisiin näkemyksiin subjektiivisiin arvostelmiin. Siten selvitetään käytettävissä olevat resurssit, instituutioiden väliset vuorovaikutussuhteet ja kulttuurinen infrastruktuuri. Tarve ja ongelma tulee erottaa ja mikä on pulman vaikeusaste, tyyppi tai laajuus. Selvitys vaatii monenlaisia menetelmiä, kuten haastatteluja, lomakekyselyitä, luovia ryhmiä, yhteisökokoontumisia, osallistuvaa havainnointia ja tilastoja. (Kurki 2000, 102—103.)

2.2 Yhteisöllisyys

Yhteisö ja yhteisöllisyys ovat paljon käytettyjä käsitteitä. Yhteisöllä tarkoitetaan sellaista toiminnallista kokonaisuutta, jossa yhteisön jäsenillä on yhteisesti ymmärrettyjä arvoja, tavoitteita ja yhteistä toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteisöllisyys syntyy yhteisön jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta, yhteen liittymisestä yhdessä määriteltyjen rakenteiden puitteissa. Yhteisön jäsenet ovat tietoisia heitä yhdistävästä asiasta ja se tuottaa yhteisyyden tunnetta (Raina & Haapaniemi 2007, 34). Opinnäytetyössämme vahvistamme ryhmän yhteisöllisyyttä ensimmäisissä luokissa pidettävillä ryhmäytymistunneilla.

Kokeiluilla kehittyvät sopivat osallisuuden muodot. Innostaja tulkitsee ja muokkaa ryhmänjäsenten kokemuksia. Yhteisten keskustelujen ja jakamisten, dialogin, kautta yksilöllinen kokemus parantuu. Yksilöllisestä tiedosta rakentuu sosiaalista tietoa – ”meidän tietoa”. Tavoitteena on vuorovaikutus yhteisön kesken. Osallistuminen muokkaa uudenlaista toimintakulttuuria. Kaikki yhteisön jäsenet osallistuvat aidosti toimintaan ja päätöksentekoon. (Toikko 2011, 112–113.)

Koulu on viime vuosikymmeninä keskittynyt yksilöön sekä tietojen ja taitojen opettamiseen yksittäiselle oppilaalle. Ryhmätaidot ja oppilaan kasvun tukeminen on jäänyt vähemmälle huomiolle. Yksilöön ja tietojen opettamiseen keskittymisen syyksi mainitaan usein ajan puute. Koulun kiireisessä rytmissä ei tunnu olevan aikaa kasvatukselle ja ryhmän huomioimiselle. Huomio on keskitettävä ryhmään sekä oppilaan kasvuun ja kehittymiseen. Jokainen oppilas on tärkeä. Koulun on tuettava jokaisen oppilaan minän kehittymistä ja kasvua lapsuuden keskellä. Lapselle koululuokka ja toiset oppilaat ovat kasvua tukeva vertaisryhmä. Kun ryhmässä on hyvä olla, ja oppilaan kasvuun on tilaa, opettaminen ja oppiminen tapahtuvat lähes itsestään (Salovaara & Honkonen 2011, 8–9).

Heikki Mujusen opinnäytetyön *Kiireetön koulu lapsille – Miten sosionomi voi tukea kouluyhteisöä?* (2010) tavoitteena oli etsiä vastausta tutkimuskysymykseen ”Miten sosionomi voi tukea kouluyhteisöä?” Tutkimus oli osa kansallista sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-kehittämishjelmaa ja sen alaisuudessa toimivaa Lapsen ääni -kehittämishjelmaa ja siihen kuuluvaa Lapsen ääni koulussa -osahanketta. Tutkimuksen tarkoituksena oli ensisijaisesti nostaa esille lasten ääni ja lasten kasvuun liittyvät haasteet.

Mujusen tutkimustulosten mukaan lapset kaipaavat koulu yhteisössä hyvää ja turvallista aikuisuutta. Tärkeinä seikkoina esille nousi ystävyys ja erilaisen toiminnan merkitys koulussa. Koulun työntekijöiden näkökulmasta lisää aikuisia kouluihin tarvitaan.

Kolmella pääkaupunkiseudun koululla (Mellunmäen ala-aste Helsingissä, Päiväkehrän koulu Espoossa ja Ylästön koulu Vantaalla) toteutettiin Lapsen ääni koulussa - hanke (2009–2011), jossa osahankkeena kehitettiin alakouluun sosiaaliohjauksen malli. Se perustui lapsilähtöiseen lasta voimaannuttavaan työskentelytapaan. Sosiaaliohjauksen malli alakouluilla sisälsi ohjattua välituntitoimintaa, ensimmäisen luokan oppilaiden kouluun tutustumista, kerhoja, tunnetaitojen opettelua, kummitoimintaa ja vanhemmille järjestettyjä aamuhetkiä.

Mikään luokka ei ole automaattisesti turvallinen tai yhteisöllinen. Turvallisuuden tunteen ja yhteisöllisyyden syntyminen vie aikaa. Turvallisuus koulussa rakentuu viidestä osatekijästä. Ensimmäinen turvallisuuden osatekijä, yksittäisen oppilaan tunne siitä, että hän on hyväksytty, vahvistaa luokan yhteistä kokemusta siitä, että kaikki sen oppilaat hyväksytään sellaisina kuin he ovat. Kokemus hyväksytyksi tulemisesta vahvistaa turvallisuuden toista osatekijää, luottamusta toisia oppilaita kohtaan. Luottamus voidaan jakaa luottamiseen ja luotettavaksi osoittautumiseen. Luottamus merkitsee antautumista turvallisuuden kolmannelle osatekijälle, fyysiselle ja psyykkiselle haavoittuvuudelle suhteessa ryhmän muihin jäseniin. Se edellyttää avoimuutta ja uskallusta ilmaista itseä minuuden eri tasoilla. Mitä turvallisemmaksi oppilas luokan kokee, sitä avoimempi hän voi olla. Luotettavaksi osoittautuminen tarkoittaa, ettei ihminen käytä hyväkseen toisten avoimuutta. Neljäs turvallisuuden osatekijä on tuen antaminen. Ihminen viestii toiselle ihmiselle, että hän luottaa toisen kykyyn selviytyä edessä olevista haasteista. Viides osatekijä on sitoutuminen ja luottamus ryhmään. Luottamuksen ja turvallisuuden lisääntymiseen kuuluu myös halukkuus yhteistyöhön ja halu saavuttaa päämäärä yhteistyössä juuri tämän ryhmän kanssa. Turvallisuuden osatekijöistä tärkein on luottamus ja se kietoutuu muihin viiteen osatekijään. Kun luottamus on molemmin puolista, ihmisessä herää turvallisuuden tunne. Luottamuksen ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset rakentavat lapsen perusluottamusta ihmisiin ja elämään. (Salovaara & Honkonen 2011, 18–19.)

2.3 Perheen tukeminen

Koulun aloittaminen on lapselle ja koko perheelle suuri askel lapsen itsenäisyyden ja erillisyyden suuntaan. Lapsen maailma ja arki laajenevat yhä enemmän. Koulutove-reista ja etenkin opettajista tulee uusia merkityksellisiä ihmisiä lapsen elämään. Lapsi ikään kuin lähtee ensi kertaa konkreettisesti maailmalle ja irrottautuu tiiviistä lapsi-vanhempisuhteesta. Koululaisena lapsi alkaa myös opetella suuryhmänormeja ja sa-malla verrata vanhempiansa käyttäytymistä ja sääntöjä toisiin aikuisiin. Vanhempien on tärkeää kiinnostua koululaisensa maailmasta ja opetella kannustamaan häntä oppi-misessa ja isommassa ryhmässä toimimisessa sekä etsiä hyviä tapoja toimia yhteis-työssä muiden koululaisvanhempien ja opettajien kanssa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 135—136.)

Perheet tuntevat usein, etteivät he selviä vanhemmuuteen kuuluvista tehtävistään. Vanhemmat ovat avuttomia erilaisten vaatimusten äärellä – vanhemmuus, kasvatus-kysymykset, parisuhdeasiat ja perheen sosiaaliseen verkostoon liittyvät pulmat ovat sellaisia. Millä keinoilla perheitä tuetaan parhaiten? Millaista tukea he tarvitsevat? Kas-vatuskumppanuus asiantuntijoiden ja vanhempien välillä on tärkeää. Matalan kynnyk-sen tukitoimet helpottavat perheiden avunsaantia. Lasten neuvolat tarjoavat tällaista helposti lähestyttävää vanhemmuuden tukea pienten lasten perheille. Päivähoito, sub-jektiivinen oikeus päivähoitopaikkaan ja lakisäätäinen esiopetus ovat myös lähentä-neet perheiden ja eri alojen asiantuntijoiden kohtaamista. Koulumaailma on tälle yh-teistyölle luonnollinen ja luotettava jatkumo. (Sirviö, Mönkkönen, Hoffren, Roine & Lap-palainen 2011, 118—124.)

Ursula Ylikoski on tutkinut pro gradu -työssään, *Vedettä yhtiä köyttä, kodin ja koulun yhteistyö oppilashuollossa* (2013), kodin ja koulun yhteistyön rakentumista sekä kehiti-mistä koulukuraattoreiden näkökulmasta. Koulukuraattoreiden haastattelun tulok-sena todettiin, että koulun sosiaalityö kärsii resurssipulasta Suomessa. Nuorten hyvin-voinnin kannalta olennaista olisi varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ, mutta tällä hetkellä kuraattoreilla on resursseja pääasiassa korjaavaan työhön.

Osallistuminen on erityisen tärkeää syrjäytymisvaarassa oleville ihmisille, joilta puuttu-vat hyvät sosiaaliset verkostot. Heillä oman elämän hallinnan puute kaventaa entises-tään sosiaalisia verkostoja. Varhaisen tuen havaitseminen ja tuen tarjoaminen alakou-lussa lisää osallistumista ja pienentää sosioekonomisia eroja. Osallistumismahdollisuu-det lisääntyvät ja osallistumisen esteet poistuvat. Perheiden ja kouluyhteisön luottamus toisiinsa kasvaa. (THL 2013.)

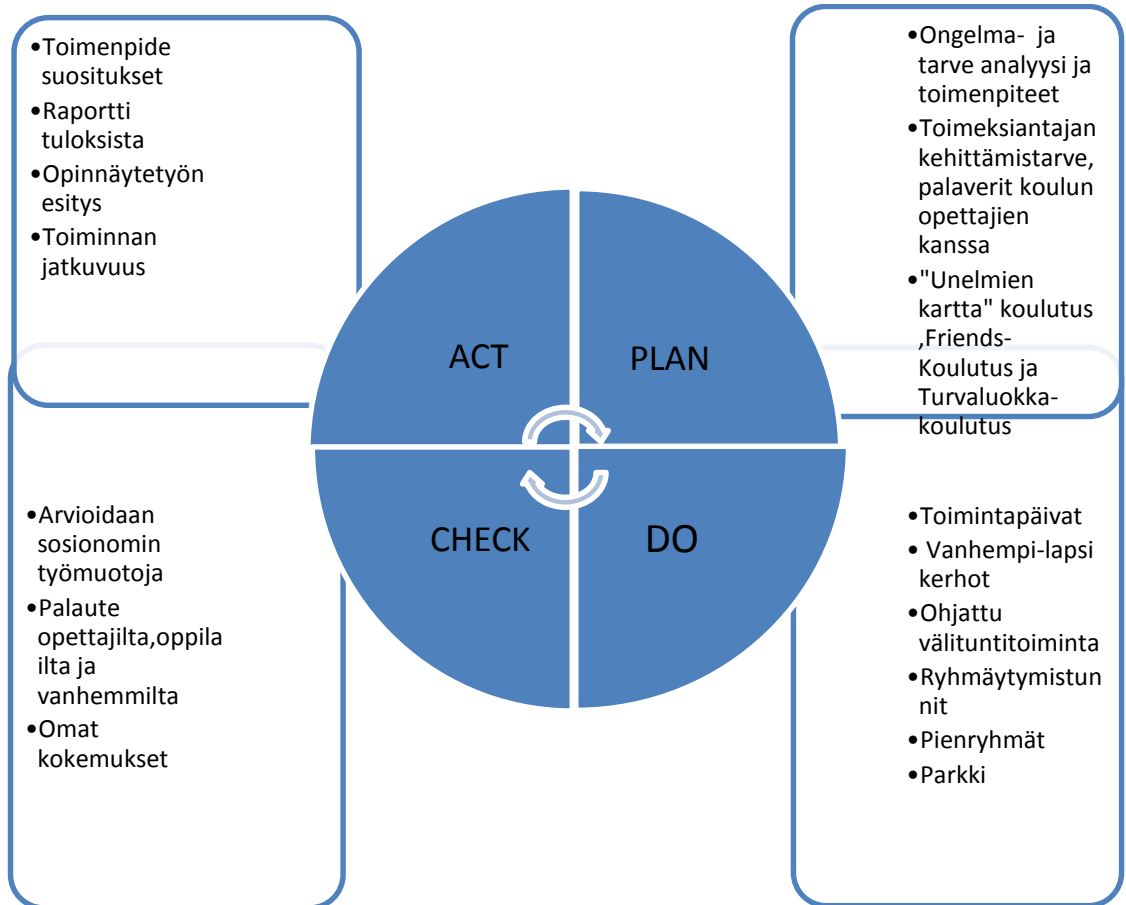
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMISPROSESSI

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö, jossa tutkimme koulusosionomin tarvetta ja toimintamallia Iisalmen Kirkonsalmen koululla. Ryhmytymistunneilla oppilaat kokevat, että omassa luokassa on turvallinen ja hyvä ilmapiiri. Koululaiset tarvitsevat kuuntelijaa ja "rinnalla kulkijaa". Varhaisen tuen tarpeen havaitseminen ja tuen tarjoaminen on ennaltaehkäisevää työtä, jota koulusosionomi tukee päivittäisellä läsnäolollaan. Opinnäytetyömme toteutettiin käyttämällä erilaisia toimintamenetelmiä oppilaiden tukemiseen.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistetään ammatillinen taito, teoria, tutkimus ja raportointi. Siinä tavoitellaan tietoa, jolla tekijä voi tuotosta perustellusti uudistaa käyttäjää paremmin palvelevaksi. Tutkimustieto kerätään tutkittavasta ilmiöstä niin kattavasti, että se on yleistettävissä ja sovellettavissa vastaavanlaisiin tapauksiin. (Vilkkä 2010, 2—4.)

Kehittämistyötä kuvaamme Edward Demingin kehittämän Demingin ympyrän mukaan (kuvio 3). Demingin ympyrä kuvaa toiminnan kehittämisen vaiheita ja kehittämisen syklistä luonnetta. Siinä on kyse kokeellisesta tieteellisestä menetelmästä, jossa lähdetään liikkeelle hypoteesista, tarkistetaan hypoteesin oikeellisuus, kerätään tietoa, tutkitaan tuloksia ja todetaan, missä suhteessa hypoteesi on toteutunut. Demingin ympyrä sisältää kuvauksen rationaalisesta tavasta suunnitella ja kehittää mitä tahansa toimintaa. (katso Sarala & Sarala 2001, 99—101.)

Opinnäytetyössämme oli tarkoitus kohdentaa toimintaamme nivelvaiheisiin, varhaiskasvatuksesta alkuopetukseen ja alakoulusta yläkouluun siirtyviin oppilaisiin ja heidän perheisiin. Toimeksiantajan puolelta tuli kuitenkin ehdotus, että keskittyisimme ainoastaan alkuopetusluokkiin, koska tässä nivelvaiheessa oli selkeä tuen tarve. Tämä auttoi rajaamaan opinnäytetyömme laajuutta. Opinnäytetyössämme järjestimme monenlaisia toimintoja oppilaille ja heidän perheilleen, joten toimeksiantajan ehdotus selkeytti työtämme. Opinnäytetyöprosessin toiminnallista puolta helpotti se, että saimme tehdä ammatillinen harjoittelu 2:n Kirkonsalmen koululla. Jokapäiväinen työskentelymme koululla edesauttoi yhteistyötä oppilaiden ja heidän perheidensä kanssa. Yhteistyö koulun muun henkilökunnan kanssa oli avointa ja sujuvaa, koska olimme tehneet itsemme tutuksi jo edellisellä harjoittelujaksolla. Saimme vapaasti suunnitella toimintaamme koulun ja perheiden toiveita kuunnellen. Toimintaamme mahdollisti Olvi-Säätiön apuraha, jolla pystyimme kattamaan koulutukset sekä materiaali- ja toimintakustannukset.

KUVIO 3. Opinnäytetyön prosessin kuvaus Demingin ympyrää mukailten.

3.1 Suunnitteluvaihe

Ensimmäisessä vaiheessa (PLAN) olemme pohtineet toiminnan kehittämistä Kirkonsalmen koululla ja suunnitelleet toimintavaiheita siellä (Sarala & Sarala 2001, 101). Yhteisissä palavereissa Kirkonsalmen koulun opettajien kanssa esille ovat nousseet esikoulusta ensimmäiselle luokalle -nivelvaiheen ongelmat. Koulu, oppilaat ja perheet tarvitsevat tässä vaiheessa tukea ja uusia työmenetelmiä haastavaan koulunaloitukseen. Opinnäytetyömme suunnitelman esittelimme Iisalmen koulutuslautakunnalle herättelemällä päättäjien mielenkiintoa varhaisen tuen tarpeeseen. Iisalmen Sanomien lehtiarikkelissa (6.10.2013) koulutuslautakunnan varapuheenjohtaja kertoo, että koulusosionomin tarve on suuri muun muassa vapaissa sosiaalisissa tilanteissa kuten välitunneilla. Varapuheenjohtajan mukaan sosionomi pystyisi aktivoimaan niitäkin perheitä, jotka eivät muuten osallistu kodin ja koulun yhteistyöhön.

Oman sosionomi koulutuksen lisäksi olemme käyneet Friends- ja Unelmien karttakoulutusten sekä tutustuneet Parkkitoimintaan. Lokakuussa osallistuimme Kuopiossa järjestettyyn Friends -ohjaajakoulutukseen, jota käytimme tuntisuunnitelmien pohjana.

Friends-ohjelma on australialainen ohjelma, joka on kohdennettu erilaisille kulttuuriryhmille. Se perustuu ahdistuneisuuden ehkäisystä ja hoidosta tehtyihin tutkimuksiin. Ohjelma vahvistaa tunne-elämän tasapainoisuutta ja ongelmanratkaisukykyä. Se auttaa lapsia ja nuoria sisäistämään tunnetaitoja, joiden avulla on helpompaa tulla toimeen vaikeissa ja/tai pelkoa aiheuttavissa tilanteissa. Se myös edistää luottamusta omaan kykyyn käsitellä vaikeilta tuntuvia tai pelkoa aiheuttavia tilanteita ja auttaa rauhoittumaan ahdistuneessa tunnetilassa. Ohjelma rohkaisee oppilaita vertaisoppimiseen ja tukiverkkojen rakentamiseen. Se on suunniteltu koulujen, sairaaloiden ja yhteisöjen tarpeita vastaaviksi ja ohjelmaa on menestyksekkäästi käytetty näissä ympäristöissä. (Barret 2012, 10.)

Olimme Savon vammaispalvelu Säätiön järjestämässä ”Unelmien kartta” -koulutuksessa Kirkonsalmen koululla keväällä 2013. Kartta-työskentelyssä unelmointi on keskeisessä roolissa. Henkilöä rohkaistaan kertomaan omista unelmistaan ja toiveistaan. Ihmisten unelmat ovat erilaisia, henkilökohtaisia, pieniä ja suuria. Tärkeää on, että kun unelmia ja toiveita saadaan selville, niissä edetään konkreettiseen toimintaan. Työskentelyn tarkoituksena ei ole toteuttaa kaikkia unelmia sellaisenaan, eikä se välttämättä ole mahdollistakaan. Esimerkiksi lottovoitosta voi unelmoida, mutta sen toteutumiseen ei voi vaikuttaa. Olennaista on kuitenkin olla tyrmäämättä unelmia. Useimpia unelmia voidaan toteuttaa pala kerrallaan, ja etenkin suurempien unelmien kohdalla se on usein ainoa tie. (Vernerinet 2014.)

Parkki, nykyinen Turvaluokka, on yhteisöpedagogi Jari Koposen kehittämä menetelmä koulun työrauhan turvaamiseksi. Helmikuussa 2014 Jari Koponen kävi lisämessä luennoimassa Turvaluokka-toiminnasta koulutuksessa ”Kouluko keinoton – ei pidä paikkaansa”. Osallistuimme koulutukseen ja saimme kouluttajalta suullisen luvan (Koponen 20.2.2014) käyttää luentomateriaalia opinnäytetyössämme. Näin saimme työvälineitä toiminnan toteutukseen esimerkiksi vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukemiseen.

Palautetta toiminnastamme keräämme kyselyillä oppilailta, opettajilta ja vanhemmilta. Pohdinnassa ja johtopäätöksissä esittelemme toimenpidesuosituksen ja toiminnan jatkuvuuden (ACT). Uudesta toimintatavasta on tullut käytäntö, jossa puutteet on havaittu ja korjattu. (katso Sarala & Sarala 2001, 101.)

3.2 Toteutusvaihe

Demingin ympyrän mukaisesti toisessa vaiheessa (DO), olemme toteuttaneet niitä asioita, joita olimme suunnitelleet (Sarala 2001, 101). Toteutusvaiheeseen kuului kaksi toimintapäivää, vanhempi-lapsi-kerho, ohjattu välituntitoiminta, ryhmäytymistunnit, pienryhmät ja Parkki. Haastattelimme koulukuraattoria, psykologia, terveydenhoitajaa ja alkuopetuksen opettajia sekä erityisopettajaa. Heiltä saimme hyviä ideoita kehittämiskohteiksi, kuten kotien ja koulun yhteistyön lisääminen ja oppilaiden tukeminen. Kenen tulee huolehtia, tekeekö lapsi läksyjään, ja onko hänellä kaikki tarvittavat tavarat mukana koulussa? Kuka on vastuussa, koti vai koulu? Oppilaan koulunkäyntiä tukevat Parkki-toiminta, läksyjen tekeminen kouluaikana tai läksy-klubi, jossa läksyt tehdään koulun jälkeen. Oppilaan siirtymätilanteet helpottuvat, kun välitunneilla on ohjattua toimintaa. Erilaiset vanhempain ryhmät ja vertaistuki lisäävät hiljaisten ja vetäytyvien oppilaiden kouluviihtyvyyttä. Yhteisölliset ohjatut toiminnot lähentävät koulua ja perheitä.

Ammatillinen harjoittelu 1:n aikana keväällä 2013, toteutimme ja kokeilimme monia näistä toiminnoista sekä pohdimme sosionomin (AMK) työnkuvaa alakoululla. Kirkonsalmen koululla yhteisten keskustelujen kautta ilmeni, että voisimme tutkia tätä aihetta lisää opinnäytetyön muodossa. Opinnäytetyön aihe ja avainsanat rakentuivat tämän päivän haasteista sekä koulun, oppilaiden ja heidän perheidensä tarpeista.

3.2.1 Kodin ja koulun yhteistyö

Laadimme Kirkonsalmen koulun oman infolehtisen tuleville ensimmäisen luokan oppilaille ja heidän vanhemmilleen. Olimme keväällä kouluun tutustumispäivässä jakamassa lehtiset perheille sekä kertomassa opinnäytetyöhömmä liittyvistä syksyllä alkavista toiminnoista. Samalla ”markkinoimme” vanhemmille ammatillinen harjoittelu 1:n aikana perustamaamme koulun blogia, joka tähän asti oli ollut vähäisellä käytöllä. Vanhemmat kyllä kävivät katsomassa blogia, mutta eivät kirjoittaneet sinne mitään. Blogin olimme tarkoittaneet tiedotus- ja keskustelualustaksi vanhemmille ja sinne oli myös lasten mahdollisuus kirjoittaa. Näin emme kuitenkaan saaneet vanhemmilta toiveita ja ajatuksia omaan toimintaamme, vaikka blogiin oli mahdollista kirjoittaa nimettömänä.

3.2.2 Kodin ja koulun yhteisöllisyys

Oppilaiden ja vanhempien sekä koulun henkilökunnan yhteistoiminnallisen toimintapäivän tavoitteena oli saada perheet toimimaan yhdessä. Toiminnan järjestäminen koululla toi oppilaiden huoltajat ja muun perheen lähemmäksi koululaisen arkea. Niissä toteutuivat osallisuus, yhteisöllisyys ja yhdessä tekemisen ilo. Meillä oli kokemusta vastaavan tapahtuman järjestämisestä jo ammatillinen harjoittelu 1:n ajalta. Saimme yhteistyökumppaniksemme Kirkonsalmen koulun vanhempainyhdistyksen. He pitivät tapahtumassa buffetia ja järjestivät ritsalla ampumispisteen. Suunnittelimme toimintapäivän sisällön sekä sisä- että ulkotiloihin. Teimme koulun liikuntasaliin muun muassa tempuradan, pelipisteen ja askartelupisteen. Ulos järjestimme kuvasuunnistusradan. Tapahtuman lopuksi lapset pelasivat vanhempiaan vastaan jalkapallo-ottelussa, jonka lapset voittivat.

Laadimme huoltajille kyselylomakkeet, joilla keräsimme palautetta toimintapäivästä sekä pyrimme saamaan tietoa, minkälaista toimintaa he toivovat meidän järjestävän. Halusimme tietää myös, minkälaiseen toimintaan he tahtoisivat osallistua. Saamamme palautteen määrä oli vähäinen. Vanhemmat toivoivat toimintaa pääasiassa koulun ulkopuolelle. Lapsilta saatu palaute oli suurempaa ja mutkatonta. Kasvoilla paistavasta hymystä ja iloisista kiljahduksista pystyi päättelemään, että aktiviteetit olivat mieluisia.

Pyysimme toimintapäivän aikana vanhemmilta palautetta vanhempi-lapsikerhosta. Vanhemmat toivoivat kerhoiltojen ohjelmaksi retkiä, luontorataa ja vaeltamista Paloisvuoren liikunta-alueella. Lisäksi he toivoivat tutustumisretkeä paikalliseen museoon, uimahalliin järjestettävää nyyttärikestiä ja tilaussaunaa sekä keilaamista.

Suunnittelimme ensimmäisellä kerho kerralla kerhon toimintaa yhdessä vanhempien ja lasten kanssa. Askartelimme posterit perheiden omista unelmista. Lapset ja vanhemmat saivat yhdessä pohtia heidän unelmiaan ja koota niistä kartan leikkaamalla lehdistä sopivia kuvia. Lopuksi kartat esiteltiin toisille ja siinä perheet tutustuivat toisiinsa. Seuraavalla kokoontumiskerralla askartelimme jouluteeman mukaisesti. Kerhossa ollut vanhempainyhdistykseen kuuluva vanhempi kertoi yhdistyksen halukkuuden osallistua toimintaamme jatkossa. Ystävänpäivän kunniaksi menimme keilaamaan perheiden kanssa. Monella lapsella oli mukana molemmat vanhemmat, joista useat myös keilasivat. Perheen pienimmätkin pääsivät kokeilemaan vanhempien avustuksella keilojen kaatamista.

Maaliskuun kerhossa suunnitimme koulun pihalla. Alkulämmittelyksi pelasimme poltopalloa ja pihasuunnistuksessa etsimme kuvapisteitä. Huhtikuussa vanhempi-lapsi-

kerhossa ohjasimme pääsiäisaskarteluja. Askartelimme virpomisvitsoja, pääsiäiskransseja, kortteja ja raeruohippoja. Askartelut sujuivat hyvin leppoisin tunnelmin ja mukavasti rupertellen. Viimeinen vanhempi-lapsikerho järjestettiin kulttuurikeskuksella. Nukketeatteri Kepponen esitti siellä näytöksen *Silmiveden haku*. Näytöksen jälkeen tarjosimme osallistujille kahvit ja mehut. Pyysimme vanhemmilta palautetta toiminnastamme kirjallisena.

3.2.3 Toiminnallinen välitunti

Miksi kertoisin, kun se ei auta? -raportti nuorten kiusaamiskyselystä kertoo, että koulu-kiusaaminen on yleisintä välitunneilla ja toiseksi yleisintä tunneilla (Peura, Pelkonen & Kirves 2009, 20). Välituntitoiminta antaa hyvät mahdollisuudet yli vuosiluokkarajojen tyttöjen ja poikien yhteisiin peleihin välitunneilla ja on yksi tärkeä ehkäisevän työn muoto, jolla vahvistetaan yhteisöllisyyttä koulussa. Kirkonsalmen alakoululla suunnitelimme ja ohjasimme oppilaille välituntitoimintaa. Ohjauksesta vastasi silloin meidän ohella sen hetkiset viidennen luokan oppilaat. Ohjattu välituntitoiminta oli kerran viikossa. Laadimme koululle valmiiksi ohjauksansion, joka sisälsi useita liikunnallisia pelejä.

Fyysisen aktiivisuuden lisääminen on parantanut uusimmissa tutkimuksissa testituloksia erityisesti toiminnanohjausta ja muistia vaativissa tehtävissä. Hyvän kestävyyskunnon on havaittu olevan positiivisessa yhteydessä muistiin ja toiminnanohjaukseen. Lihas-kunnolla puolestaan ei ole todettu olevan yhteyttä tiedolliseen toimintaan. Liikunnan ja tiedollisen toiminnan väliset yhteydet selittävät osaltaan liikunnan ja koulumenestyksen yhteyttä. (Jaakkola ym. 2012, 5.)

3.2.4 Ryhmäytymistunnit

Ohjasimme syyskuusta 2013 alkaen ensimmäisen luokan oppilaille ryhmäytymistunteja. Niiden tavoitteita olivat ryhmässä toimiminen, toisten huomioon ottaminen, kuunteleminen ja toiselle puheenvuoron antaminen, oppilaan itsetunnon vahvistaminen, erilaisuuden hyväksyminen, sosiaalisten taitojen kehittäminen sekä erilaisten tunteiden tunnistaminen ja hallitseminen. Syksyn aikana ryhmäytymistunteja oli kerran kuussa molemmille ensimmäisille luokille. Tunnit pidettiin koko luokalle opettajan läsnäollessa.

Kirkonsalmen koulun ensimmäisen luokan opettajilta saimme hyvää taustatietoa luokista ja suunnitelimme tuntien sisällöt heidän toiveitaan kuunnellen. Sisältöjen tavoit-

teita olivat itsetuntemuksen ja vuorovaikutuksen lisääntyminen. Jokaisen tunnin perusrunko oli sama ja jokaista tuntia varten teimme omat tavoitteet. Tunnit koostuivat kolmesta osasta. Ensimmäinen oli tunneilmaston luominen ja hallinta, osallistujien motivointi ja innostaminen. Tässä keskustelimme edellisellä tunnilla antamamme kotitehtävän aiheen sekä viikon iloisen asian, jokainen sai kertoa yhden asian, mikä on tuottanut hänelle iloa. Tavoitteena oli, että jokainen tulee kuulluksi. Toinen osio koostui osallistavista menetelmistä, yhteistoiminnasta ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Ohjauskokemuksemme havainto oli, että oppilaat oppivat parhaiten itse kokemalla ja leikkimällä. Tavoitteena oli, että jokainen sai mahdollisuuden osallistua toimintaan kykijensä mukaan. Kolmas osio sisälsi rentoutumisharjoituksia. Harjoitukset olivat yksilö- ja pariharjoitteita, joissa harjoiteltiin rentoutumista, toisen koskettamista ja toiseen luottamista.

3.2.5 Toiminnalliset pienryhmät

Liikunta tukee lapsen psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä kasvua ja kehitystä sekä edistää terveyttä, oppimista ja hyvinvointia. Uusimmissa tutkimuksissa on todettu, että opitunteihin integroitu liikunta, fyysisen aktiivisuuden määrä sekä kestävyyskunto ovat olleet yhteydessä kouluarvosanoihin ja standardoituihin oppiainekohtaisiin testituloksiin. Erityisesti matemaattisissa aineissa on havaittu liikunnan positiivinen vaikutus koulumenestykseen. (Jaakkola ym. 2012, 5—14.)

Kirkonsalmen koululla monella ensimmäisen luokan oppilaalla oli havaittu ongelmia lukemaan ja kirjoittamaan oppimisessa sekä motorisissa taidoissa. Erityisopettaja ja luokan opettajat ehdottivat, että me opiskelijat alkaisimme ohjata toiminnallisia pienryhmiä, toiminnallista lukupiiriä ja motoriikkaryhmää (liitteet 1 ja 2). Ryhmäopetus on tehokasta, koska tutussa koulussa lasten ”luonnollisessa ympäristössä” lapset oppivat parhaiten havainnoimalla ja auttamalla toisiaan, etenkin tosielämän tilanteissa. Lapset saavat mahdollisuuksia harjoitella vasta oppimiaan taitoja turvallisessa ympäristössä vertaistensa kanssa. (Barret 2012, 15.) Kun kehitystä tuetaan, itseluottamus kasvaa, jolloin luottamus omaan ryhmään vahvistuu. Esimerkkejä lapsien suorasta palautteesta.

Olen oppinut lukemaan!

Osasin lukea, vaikka en osaakaan.

Paras tunti ikinä.

Viikon paras asia on motoriikkaryhmä.

Ohjauksessa käytimme Friends–ohjelmaa, Nuoren Suomen liikuntaleikkikoulukansiota ja Haukarannan koulun julkaisusarjan teosta *Mopa – motoriikka paremmaksi* (2010) sekä omaa työkokemustamme lastenkasvatus- ja hoitotyössä. Havainnoimme oppilaiden edistymistä, tuen tarpeita ja vahvuuksia koko ajan. Suunnittelimme tuokioiden sisällöt havaintojemme mukaan.

3.2.6 Parkki-toiminta

Parkki-toiminta on yleistynyt kouluissa ja yleensä siellä työskentelee sosionomi (AMK) joko koulusosionomi, kasvatusohjaaja, sosiaaliohjaaja, oppilashuollon ohjaaja tai jollakin muulla nimikkeellä. Parkki on tarkoitettu oppilaille, jotka käyttäytyvät luokassa häiritsevästi tai ovat jättäneet kotitehtävät tekemättä. Opettaja voi lähettää oppilaan Parkkiin rauhoittumaan tai tekemään rästiin jääneet läksyt. Parkissa aikuinen keskustelee oppilaan kanssa hänen käyttäytymisestään ja siellä selvittää kiusaamis- ja riitatilanteita. Vanhemmille tiedotetaan oppilaan Parkissa käyntilomakkeella, jossa on opettajan kirjaama Parkkiin lähettämisen syy sekä Parkki-aikuisen kommentti asian käsittelystä. Vanhemmat allekirjoittavat lomakkeen sekä halutessaan kommentoivat asiaa. Oppilas palauttaa lomakkeen takaisin opettajalle. (Koponen 20.2.2014.)

3.3 Arviointivaihe

Demingin ympyrän kolmas vaihe on arviointi (CHECK). Toteutimme kyselyjä lapsille, perheille ja opettajille, jonka suoritimme erilaisin kyselyin. Tässä vaiheessa olemme tutkineet toimintamme lopputuloksia ja pohdittu, missä kohdin asiat menivät niin kuin pitää, tai missä kohdin on vielä kehitettävää (katso Sarala & Sarala 2001, 101).

Kyselylomakkeiden laadinnassa noudatimme Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran ohjeita. Pyrimme selvyteen laatimalla kysymyksiä, jotka merkitsevät samaa kaikille vastaajille. Lyhyitä kysymyksiä on helpompi ymmärtää kuin pitkiä. Kysyimme rajattuja kysymyksiä helpottaaksemme tuloksien tulkintaa. Vältimme kysymyksiä, joihin sisältyy kaksoismerkityksiä. Käytimme monivalintavaihtoehtokysymyksiä ”samaa mieltä/eri mieltä”-väitteitä. Harkitsimme kysymysten määrän tarkkaan ja tarkistimme, kuinka pitkä lomakkeesta tulee. Emme käyttäneet kyselyissä ammattikieltä tai teknisiä termejä. Vastaajien pitää saada vastattua kysymyksiin nopeasti. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2009, 197—198.)

3.3.1 Kysely lapsille

Ryhmäytymistunneille osallistui 34 ensimmäisen luokan oppilasta opinnäytetyömme aikana. Viimeisellä kerralla pidimme oppilaille kyselyn tunneista (liite 3). Kyselyssä käytimme hymynaamoja helpottamaan lasten vastaamista.

TAULUKKO 1. Ryhmäytymistuntien palaute oppilailta

	täysin samaa mieltä 😊	samaa mieltä 😊	eri mieltä 😊	täysin eri mieltä 😞
1. Tunnit olivat kivoja	21	5	4	1
2. Tunneilla käsitellyt asiat olivat mielenkiintoisia	17	9	4	4
3. Opin tunneilla uusia asioita	14	12	3	2
4. Tein kotitehtäviä yhdessä vanhempien kanssa	usein 9	melko usein 5	harvoin 6	en koskaan 9

Taulukosta 1 selviää, että kyselyn perusteella useimpien oppilaiden mielestä ryhmäytymistunnit olivat kivoja ja tunneilla käsitellyt asiat mielenkiintoisia. Oppilaat kokivat opivansa tunneilla uusia asioita. Pieni osa oppilaista teki usein kotitehtäviä vanhempiensa kanssa.

Rentoutuminen oli mukavaa.

Kiva oli nukkua.

Tunnit oli mukavia.

Tulitteko meitä noutamaan tunnille?

3.3.2 Kysely perheille

Toimintapäivässä keväällä 2014 kyselimme vanhemmilta ajatuksia toiminnastamme. Kyselyyn osallistui yhdeksän perhettä. Viisi ensimmäistä oli monivalintaväittämää, joihin pystyi vastaamaan vaihtoehdoilla täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä ja täysin eri mieltä (liite 4).

TAULUKKO 2. Vanhempien palaute toiminnastamme

	samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
1.Ryhmäytymistuntien aiheet ovat ajankohtaisia aiheita alakoulussa?	9			
2.Ryhmäytymistunnit ovat tarpeellisia ensimmäisen luokan oppilaille	9			
3.Pienryhmätoiminta on tärkeää ensimmäisen luokan oppilaille	9			
4.Vanhempi-lapsikerhot on tarpeellisia ensimmäisen luokan perheille.	7	2		
5.Koulusosionomi on tarpeellinen lisäaikuisen alakoulussa	8	1		

Taulukosta 2 selviää, että vanhemmilta saatu palaute toiminnastamme oli positiivista. Tämä vahvisti työmme tärkeyttä ja merkityksellisyyttä. Kuudes kysymys oli avoin, jossa vanhemmat antoivat palautetta toiminnasta. Seuraavassa esimerkkejä vanhempien vastauksista.

Koulussa tarvitaan opettajien lisäksi ylimääräisiä käsipareja, tässä työssä koulusosionomilla on tärkeä rooli.

Ensimmäisenä vuonna oppilailla on paljon uutta opittavaa ja on hienoa, että ryhmäytymiseen on kiinnitetty huomiota! Kiitos!

3.3.3 Kysely opettajille

Opinnäytetyömme prosessissa keräsimme myös opettajien kokemuksia toiminnastamme sähköisellä Webropol – kyselyllä (liite 5). Kirkonsalmen alakoulussa on 12 opettajaa ja kyselyymme vastasi heistä kahdeksan. Kyselyyn vastattiin nimettömänä.

TAULUKKO 3. Opettajien palaute toiminnastamme

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
1.Ryhmytymistuntien aiheet ovat ajankohtaisia aiheita alakoulussa.	5	3		
2.Ryhmytymistunnit ovat tarpeellisia ensimmäisen luokan oppilaille.	6	2		
3.Pienryhmätoiminta on tärkeää ensimmäistä luokkaa käyvälle	5	1	2	
4.Vanhempi-lapsikerhot ovat tarpeellisia ensimmäisen luokan oppilaan perheille	2	2	4	
5.Koulusosionomi on tarpeellinen lisäaikuisen alakoulussa.	4	2	2	

Taulukosta 3 selviää, että ryhmytymistunnit ja pienryhmätoiminta koettiin hyödylliseksi ja koulusosionomi tarpeelliseksi lisäaikuiseksi alakoulussa. Avoimessa kyselyssä opettajat antoivat muun muassa seuraavanlaista palautetta.

Tukea vaativan oppilaan henkilökohtainen avustaminen oli todella tarpeellinen tukimuoto. Oppilas sai hyvän alkustartin uudessa luokassa.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme suunnittelun taustalla on ollut myös olemassa tieto maassamme toteutetuista koulusosionomihankkeista, opinnäytetöistä ja tutkimuksista sekä niiden tutkimusmenetelmistä ja tuloksista. Tämän vuosituhannen alusta lähtien on erilaisin hankerahoituksin tutkittu sosionomi (AMK) työskentelymahdollisuutta kouluissa. Usein ne on toteutettu yläkouluissa, mutta viime vuosina tutkimuksia on tehty myös alakouluissa. Tavoitteena on ollut toimintamallin luominen oppilaitosten sosiaalityölle (sosiaalityöhön).

Aloittaessamme Kirkonsalmen koululla syksyllä 2012 työelämälähtöisen ekspansiivisen oppimismallin mukaisen opintojakson, alkoi prosessi, jonka emme aavistaneet päättyvän opinnäytetyön tekemiseen. Koululle suunnattujen kehittämisen ja -oppimistehtävien teorian tiedon sekä sosionomin kompetenssien ymmärtäminen innosti meitä etsimään lisää tietoa koulusosionomitoiminnasta ja -hankkeista. Sosionomi (AMK) edistää sosiaalista turvallisuutta, ihmisten hyvinvointia ja arjessa selviytymistä. Hän on eettisesti ajatteleva, vastuunotto- ja yhteistyötaitoinen moniosaaja. (Savonia-amk 2014).

Vastaavatko koulun käsitykset tukipalveluiden merkityksellisyydestä lasten ja perheiden tarpeita? Mikä on tarpeellista ja välttämätöntä yhteistyötä koulun ja toisaalta perheiden näkökulmasta? Mitä oppilas ajattelee yhteistyön muodoista? Koulun sosiaalityön haasteena on tulkita näitä kaikkia ja koordinoita ”sopiva paketti” yhteistyöstä. Siihen tarvitaan vahvaa sosiaalipedagogista ammattitaitoa, jota kouluissa on pienin resurssein. Havaitimme, että keskeistä kaikelle koulusosionomin toiminnalle on, että koulusosionomin vastaanottotila sijaitsee lähellä oppilaita ja sinne on helppo löytää. Toiminnot on suunniteltava koulukohtaisesti. Koulusosionomin toiminta (katso sivulla 31 oleva kuvio 4) on matalan kynnyksen palvelua oppilaille, perheille ja koulun henkilökunnalle. Mallinnuksen olemme laatineet omien havaintojen, kokemusten ja saamamme palautteen perusteella

Tällä hetkellä perusopetuksen koulusosiaalityöntekijät työskentelevät Suomessa eri hallintokuntien alaisuudessa. On vaikeaa eritellä aivan yksiselitteisesti kumpi olisi lisämessä parempi vaihtoehto kuulua opetustoimen vai sosiaali- ja terveystoimen hallinnolliseen organisaatioon. Molemmilla organisaatiomalleilla on etunsa ja haittansa. Riippumatta siitä, missä hallinnollisessa järjestelmässä koulusosiaalityöntekijä työskentelee, olennaista on, miten häntä johdetaan, ja miten hän kokee saavansa tukea

työlleen. Organisaatiomuutoksissa tapahtuu paljon aaltoliikettä. (Wallin 2011, 115 — 117).

Opinnäytetyöprosessimme aikana jouduimme hiomaan yhteistä toimintaamme ja luottamus toisiimme kohtaa lujittui. Pystyi aina luottamaan, että jokainen teki osuutensa. Keskustellen löytyivät yhteiset toimintalinjat niin, että jokainen voi tarvittaessa toteuttaa myös toisen suunnitteleman toiminnan. Suurena apuna meillä oli opinnäytetyölle saatu Moodle-alusta, jonne kirjasimme kaikki toimintasuunnitelmat sekä omien kokemusten ja havaintojen palautteet. Näiden pohjalta pystyimme tarvittaessa muuttamaan, helpottamaan ja lisäämään toiminnan vaativuutta.

Olisiko nyt tämä hetki otollinen ja avoin vastaanottamaan koululle uuden osaajan, joka helpottaisi ja tukisi niin opettajien kuin perheiden yhteistä koulutyön tavoitetta: koulu-laisten oppimista, kasvua ja kehitystä kokonaisvaltaisesti? Koululle sosiaalipedagogiikan ammattilainen, joka lisäisi perheiden hyvinvointia haasteellisessa, pirstaleisessa ajassamme? Kuraattori käy koululla kerran viikossa. Koulusosionomi olisi tavattavissa koululla jokaisena koulupäivänä ilman ajanvarausta. Seuraavissa kappaleissa kuvaamme koulusosionomin työn kuvaa.

Yksilö ja varhainen tuki	Perheet	Koko koulu
<ul style="list-style-type: none"> • ryhmäytyminen • pienryhmät • parkkitoiminta • moniammatillinen verkostotyö 	<ul style="list-style-type: none"> • erilaiset kerhot • toimintapäivät • vertaistuki- Blogi? 	<ul style="list-style-type: none"> • välituntitoiminta • teemapäivät • kerhotoiminta

KUVIO 4. Koulusosionomin työnmallintaminen alakoululla

4.1 Oppilaan yksilöllinen tukeminen

Koulusosionomin työ on oppilaan oppimisen tukemista epäsuorasti. Tavoitteena on poistaa oppilaan oppimisen sosiaalisia esteitä. Oppimisen esteiden syyt voivat olla kotona tai koulussa. Oppilas kohdataan hänen arkitoilintaympäristössään viestittäen, että hänestä välitetään ja halutaan pitää huolta. Koulusosionomi on läsnä lasten päivittäisen oleskelun ympäristöissä. Hän on oppilaiden käytettävissä oman koulun tiloissa, jolloin hänellä on mahdollisuuksia havainnoida oppilaiden käyttäytymistä ja sen muutoksia. Koulu tarjoaa neutraalin ympäristön kohtaamiseen avuntarjoajan kanssa. Kouluympäristössä on mahdollisuus huomaamattomasti tukea lasten kasvua, kehitystä ja toimintakykyä. Tästä hyötyvät juuri ne lapset, joiden aikuisilta saama tuki on kotioloissa puutteellista. Koulu pystyy ohjaamaan oppilaat ja heidän perheensä jatkotoimenpiteisiin tarvittaessa. Siellä muodostetaan tukiverkostot vertaistuen ja ammattilaisten tukihenkilöreservin avulla. Koulun arkipäivään sisältyy monia sosiaalisia kohtaamisia, jotka synnyttävät luonnollisia tukiverkostoja sekä muodostuvat sosiaalisen oppimisen prosesseiksi. (Nivala 2006, 126—127.)

Havaitimme, että oppilaalle koulusosionomi on varhaisen puuttumisen ja yksilökohtaisen tuen tarjoaja. Toteutimme sitä niin, että harjoitteluajana meillä jokaisella oli omat ”nimikko”-oppilaat, joiden koulusuoriutumisessa olimme tukena. Parkki- ja Turvaluokkatoiminta on enemmänkin suunnattu ylemmän luokan oppilaille, mutta myös toimiva alaluokkalaisille, kun koulusosionomin vastaanotto-tila on keskeisellä paikalla koulussa. Opettaja voi lähettää tunnilla käytöksellään häiritsevän oppilaan Parkkiin, jossa käytöksestä keskustellaan. Ryhmäytymistunteja koulusosionomi ohjaa heti syyslukukauden alusta alkaen ensimmäisen luokan oppilaille ja tarvittaessa myös muille luokille, jos opettaja on huomannut tarvetta niihin. Koulusosionomi ohjaa lisäksi erilaisia pienryhmiä. Alakoulussa menee yllättävän paljon opetusaikaa välitunnilla tapahtuneiden kiusaamistilanteiden selvittelyyn. Meillä koulusosionomin työnkuvaan kuului näiden tilanteiden selvittely ja KIVA-tiimin (kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma) informointi mahdollisia lisäselvittelyjä varten.

4.2 Perheen tukeminen koulussa

Denten (2011) mukaan yhteiskunta asettaa kouluihin ja opettajiin suuret odotukset liittyen oppilaiden laadukkaaseen opetukseen. Oppilaiden monimuotoisuuteen vaikuttaa rotukysymykset, etniset taustat, perheen tulot, maantieteellinen sijainti, taloudelliset ja emotionaaliset resurssit sekä terveyden ja mielenterveyden tila. Alakouluikäiset oppilaat ovat kehityksensä kannalta fyysisen, kognitiivisen, sosiaalisen ja emotionaalisen

siirtymisen käänneasteessa. Oppilaan sosiaalinen identiteetti ja hänen heikkoudet ja vahvuudet vaikuttavat oppilaan oppimiskokemukseen.

Denten (2011) artikkelissa korostetaan opettajien ja sosiaalityöntekijöiden välistä yhteistyötä alakouluissa. Koulun sosiaalityöntekijöillä on pitkä ja merkittävä rooli yhdysvaltalaisissa kouluissa. He ovat aktiivisesti pyrkineet vähentämään koulupinnaamista. He ovat myös järjestäneet interventioita oppilaiden perheisiin lisätäkseen oppilaan saavutuksia. Heidän ponnistelunsa on suunnattu yksilöille, ryhmille, perheille, kouluille ja yhteisöille ja niillä on poliittisia pyrkimyksiä ajaa asioita myös hallituksessa.

Koulusosionomi osaa suunnata ja koota tarpeen mukaiset palvelut erilaisissa elämäntilanteissa olevien perheiden tukemiseksi ja ohjata heidät tarvittavien palveluiden piiriin. Hänen työnkuvaansa kuuluu perheiden ja koulun yhteisöllisyyden vahvistaminen ja lisätä vanhempien osallisuutta lasten arkeen. Kerhoissa vanhemmat tutustuvat ja saavat samalla vertaistukea toisistaan. Toimintapäivissä vanhemmat tutustuvat koulun tiloihin ja henkilökuntaan, jolloin yhteydenpito kouluun on helpompaa.

Yhteisellä toiminnalla lisääntyy vanhempien osallisuus kouluun ja lasten arkeen. Sosiokulttuuriset projektit herättävät ja kehittävät ihmisten yksilöllistä vahvuutta sekä kykyä toimia yhdessä toisten ihmisten kanssa. Toiminnasta tulee yhteinen projekti. Opitaan jakamaan etsimään, päättämään ja työskentelemään yhdessä. Opitaan ratkaisemaan konflikteja dialogin avulla ja opitaan yrittämään yhdessä. Siinä luodaan toimivia ryhmiä ja ryhmäprosesseja. (Kurki 2000, 121.) Sosiokulttuurinen innostaminen on onnistunut, kun siinä rakentuu aito yhteisö. Yhteisön rakenne luo toimintaa ja toiminta uusia rakenteita. Yhteisö ei ole mikä tahansa ihmisten yhteenliittymä, vaan yhteisössä tarvitaan laadultaan yhteisöllisiä vuorovaikutussuhteita. Aidon yhteisön tunnusmerkkejä ovat dialogi, avoimuus, solidaarisuus, uudistuminen sekä integraatio ja pysyvyys.

4.3 Koko koulu

Koulusosionomi on koko koulun yhteisöllisyyden vahvistaja järjestäen erilaisia teemapäiviä piristääkseen koulun arkea. Vapaamuotoisessa toiminnassa lasten, opettajien ja perheiden vuorovaikutus vahvistuu. Koulusosionomi toimii koululla välituntitoiminnan koordinoijana ja huolehtii toiminnan jatkuvuudesta.

Nivala (2006) kuvaa, että koulussa tarvitaan lisää tavoitteellista yhteistyötä vapautta ja arvostusta lisäämällä yhteisöllinen vaikuttaminen lisääntyy. Kulttuuriset ja sosiaaliset rajat ylittävässä yhteistoiminnassa syntyy välittämisen ilmapiiri ja omaksutaan uusia,

radikaaleja ajattelu- ja toimintatapoja. Yhteisöllisyys lisääntyy koulussa. Oppilaat, vanhemmat ja koulun henkilökunta oppii yhteisvastuuseen, eikä koulun toimintatavat kasvata vain velvollisuuksia. Koulu elävöityy, koulupäivän tapahtumat antavat merkityksellisiä oppimiskokemuksia lapsille, kun tutustutaan oppilaan kokemusmaailmaan, hänen omaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen todellisuuteensa. (Kurki & Nivala 2006, 158—160.)

5 POHDINTA

Opinnäytetyömme tuloksista voidaan päätellä, että monitahoiselle työotteelle on kysyntää alakoululla. Myös sosionomin osaamiselle on tarvetta. Haasteeksi muodostuu sosionomin tarkan työkentän määrittely kouluyhteisössä. Sosionomi voisi toimia esimerkiksi osana oppilashuoltoa. Ruotsissa oppilashuollon tehtävänä on auttaa oppilaita saavuttamaan tavoitteensa ja helpottaa heidän oppimistaan ja kehitystään. Jokaisella koululla on oma oppilashuoltoryhmänsä, johon kuuluu esimerkiksi erityisopettaja, kuraattori, kouluterveydenhuoltaja, lääkäri ja psykologi. Ryhmät työskentelevät yhteistyössä opettajien ja koulun muun henkilökunnan kanssa. He luovat ympäristön, joka helpottaa oppilaiden oppimista, kehitystä ja lisäävät hyvinvointia. Oppilashuollon työ on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää ja oppilaiden parhaaksi. (Tukholman kaupungin [www-sivut](#).)

Aila Wallinin mukaan Suomen ja muidenkin Pohjoismaiden koulusosiaalityössä monet asiat ovat hyvin. Etenkin moniammatillinen työote peruskoulujen palveluiden tuottamisessa on tunnustettu ja tunnettua. Pohjoismaiden malli perustuu pohjoismaiseen hyvinvointivaltioon. Ruotsi on pohjoismaisen koulusosiaalityön edelläkävijä, muun muassa Suomi on ottanut toimintoja ja vaikutteita Ruotsista. (Wallin 2011, 65, 71 — 72.)

Mielestämme onnistuimme toimen/tehtävänkuvan mallintamisessa niillä menetelmillä, jotka olimme valinneet tehtävän toteuttamiseen. Olimme tutustuneet useisiin koulusosionomitoiminnasta tehtyihin opinnäytetöihin ja tiesimme, että erilaisia menetelmiä oli paljon. Tutustuimme Lapinlahdella Matin ja Liisan yläkoulun toimintamalliin, jossa sosionomi (AMK) työskentelee oppilashuollonohjaajana. Hänen työnkuvaansa kuuluu nuorten yksilöohjaus, erilaisten pienryhmien ja ryhmäytymispäivien ohjaaminen, oppilaiden tukeminen päivittäin ja moniammatillinen verkostotyö eri toimijoiden kanssa. Työnkuvaan kuuluu myös kasvatustaloustieteen keskustelut, joissa mukana on hänen lisäkseen oppilas ja opettaja. Kehittämäämme mallinnusta voidaan jatkossa käyttää myös muissa alakouluissa soveltaen sitä koulukohtaisesti koulujen tarpeiden mukaisesti. Tähän johtopäätökseen olemme tulleet oman kokemuksemme sekä lukuisten koulusosionomin toiminnasta tehtyjen opinnäytetöiden tulosten perusteella.

5.1 Ammatillinen kasvu ja omat kokemukset

Opinnäytetyömme haasteena on ollut työmme rajaaminen. Ohjauskeskusteluissa pohdimme opinnäytetyömme sisältöihin kuuluvia olennaisia asioita, mikä auttoi meitä rajaajassa. Nämä yhteiset palaverit ovat auttaneet hahmottamaan Kirkonsalmen koulun tarpeet, joihin sosionomi (AMK) voi vastata ammatillisella osaamisellaan.

Sosionomin (AMK) tulisi pyrkiä vaikuttamaan yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin toiminta edellytyksiin ja siten edistämään yksilöiden ja perheiden osallisuutta. Tärkeimpiä työssä ammatillisen osaamisen alueista ovat hyvät yhteistyö ja vuorovaikutustaidot, joita tarvitaan perheiden kohtaamiseen. Sosionomi (AMK) kehittää toimintaa ja palveluita, joilla pyritään parantamaan lasten ja perheiden hyvinvointia. Palveluprosessien ja asiakastyön tutkimisessa kehittämisessä ovat keskeisiä palvelujen käyttäjän näkökulma, asiakkuus, palvelujen laatu ja taloudellisuus sekä työmenetelmät. Perustan osaamiselle luovat ammatillinen ja koulutuksen tuottama tieto sekä kokemus. Sosionomin (AMK) koulutus antaa valmiudet yksilön ja perheen sosiaalisen tilanteen ymmärtämiseen, jossa työn kohteena nähdään yksilöt omassa kontekstissaan.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme sisäistäneet reflektiivisen ja tutkivan työotteen. Jatkuvalla arvioinnilla olemme kehittäneet toimintaamme. Moniammatillinen työote on luonnollinen ja tärkeä työmuoto koulumaailmassa. Perheiden tarpeet ovat monimuotoisia ja vaativat monenlaista ammattiosaamista. Oppilas viettää paljon aikaa koulussa, joten koulu on otollinen paikka tukea oppilasta ja koko perhettä. Tutkimusten mukaan oppilaiden oppimistulokset koulussa ovat hyviä, mutta oppilaat eivät viihdy koulussa. Koulusosionomi vahvistaa oppilaiden osallisuutta koulussa eri työmenetelmillä, jolloin oppilaalle syntyy myönteinen kokemus omasta vaikuttamisesta ja koulussa viihtyvyys lisääntyy. Olimme mukana monissa oppilaskunnan hallituksen kokouksissa, joissa kuulumme oppilaiden toiveita toiminnastamme.

Omien kokemustemme pohjalta voimme kertoa, että toimintaamme osallistuneet oppilaat olivat aktiivisesti mukana. Oppilailta tuli suoraa suullista palautetta toimintojemme aikana, josta esimerkkinä erään oppilaan kommentti pienryhmän alussa oli ”Paras tunti ikänä!” Iloiset hymyt ja halaukset olivat oppilailta aitoa ja parasta palautetta toiminnastamme. Vanhempi-lapsikerhoissa koimme onnistumisen tunteita, koska ilmapiiri niissä oli lämminhenkistä ja avointa. Yhdessäolo oli kaikissa ohjatuissa toiminnassamme vuorovaikutuksellista ja niissä oli helppo toimia yhdessä.

5.2 Toiminnan jatkuvuus

Savonia-ammattikorkeakoulun ja Kirkonsalmen alakoulun yhteistyö jatkui syksyllä 2014 sosionomiopiskelijoiden projektioptoina. Opiskelijat jatkavat mallinnuksemme mukaisesti toimintaamme. He järjestävät ensimmäisen luokan oppilaiden perheille toimintapäivän ja ohjaavat vanhempilapsikerhoja.

Sosionomi (AMK) toimi keväällä 2013 Iisalmen Kauppiis-Heikin koulussa neljänä päivänä koulusosionomin tehtävässä ja yhtenä päivänä koulukuraattorin tehtävässä. Koulusosionomin haastattelussa ilmeni, ja että hänen työnkuvansa oli muotoutunut Parkkitoiminnan pitämiseksi. Syksyllä 2014 Iisalmen alakouluilla aloitti sosionomi (AMK) koulusosionomin työtehtävät projektirahoituksella. Tietojemme mukaan hänen työnkuvansa kuuluu muun muassa ohjattu välituntitoiminta ja ryhmäytymistuntien ohjaaminen.

LÄHTEET

Barret, P. 2012. *Ryhmänohjaajan opas lasten kanssa työskentelyyn*. Friends. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.

Blomberg, P & Tommola, J. 2012[verkkajulkaisu]. *Sosionomi koululaisen tukena, Ylästön alakoulun henkilökunnan näkemyksiä sosionomin työstä koulussa*. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä, Järvenpää. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma Sosionomi-diakoni (AMK) + LTO [viitattu 16.6.2013]. Saatavissa: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41780/Blomberg_Pia_Tommola_Jonna.pdf?sequence=1

Dente, C. 2011 [verkkajulkaisu]. *Teachers and Social Workers: Collaboration in a Changing Environment* [viitattu 16.10.2014]. Saatavissa: <http://www.ncmlle.org/journal/PDF/Dec11/Dente.pdf>

Engeström, Y. 2004. *Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittäminen työssä*. Tampere: Vastapaino.

Hintsala, E. & Rontti, J. 2011. *Motoristen taitojen ja hienomotoriikan vahvistaminen oppimisessa* [verkkajulkaisu]. Tervaväylän koulu [viitattu 15.7.2014]. Saatavissa: <http://www.kotu.oulu.fi/projektit/hokes/docs/matskut/Motoristen-taitojen-vahvistaminen-oppimisessa.pdf>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. *Sosiaalipedagogiikka*. Helsinki: WSOY.

Iisalmen kaupungin www-sivut [verkkosivut]. Opetus- ja koulutuspalvelut. Kirkonsalmen koulu [viitattu 25.11.2014]. Saatavissa: <http://www.iisalmi.fi/Suomeksi/Palvelut/Opetus--ja-koulutuspalvelut/Perusopetus/Koulut/Kirkonsalmen-koulu>

Jaakkola, T., Kantomaa, M., Laine, K., Pyhältö, K., Syväoja, H. & Tammelin, T. 2012. *Liikunta ja oppiminen* [verkkajulkaisu]. Opetushallitus. Tilannekatsaus. Muistiot 2012:5 [viitattu 16.7.2014]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/144264_Liikunta_ja_oppiminen_tiivistelma_2.pdf

Kataja, A., Numminen, P. & Sääkslahti, A. 2005–2006. *Liikuntaleikkikoulu*. Nuori Suomi. Liikuntaleikkikoulun materiaali.

Kolkka, M., Mantela, J., Holopainen, A., Louhela, J., Packalen, L. & Kaisvuori, T. 2009. *Yhteiskunnallinen osaaminen – Haaste ja tehtävä*. Helsinki: Hakapaino Oy.

Koponen, Jari. 2014. Yhteisöpedagogi. Turvaluokka. Iisalmi. 20.2.2014. Luento.

Kurki, L. 2000. *Sosiokulttuurinen innostaminen*. Tampere: Tammer - Paino Oy.

Kurki, L. 2011. *Sosiokulttuurinen innostaminen yhteistyönä*. Teoksessa Ruuskanen, P.T., Savolainen, K., Suonio, M., Hoffren, T., Hämäläinen, J., J Kurki, L., Juhila, K., Lappalainen, J., Mönkkönen, K., Puurunen, P., Roine, M., Roivainen, I., Sirviö, K., Toikko, T. & Väisänen, R. (toim.) *Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä*. EU, 39 – 68.

Kurki, L. & Nivala, E. 2006. *Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. *Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Lahtinen, N. 2011. *Oppilaan Oikeudet ja vanhempien vastuu*. Juva: Bookwell Oy.

Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta L 2013/1287. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 5.9.2014]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Lastensuojelulaki L 2007/417. Finlex . Lainsäädäntö [viitattu 25.11.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>

Latva, T., Taipale-Oiva, S. & Uosukainen, L. 2010. *Mopa – motoriikka paremmaksi*. Haukarannan koulun julkaisusarja. Jyväskylä.

Mujunen, H. 2010. *Kiireetön koulu lapsille – Miten sosionomi voi tukea koulu yhteisöä?* [verkkojulkaisu]. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä Kauniainen, Sosiaalialan koulutusohjelma. Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto Sosionomi

(AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus. Opinnäytetyö [viitattu 15.6.2013]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010112214966>

Perusopetuslaki L 1998/852. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 25.11.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki>

Peura, J., Pelkonen, M. & Kirves, L. 2009. *Miksi kertoisin, kun se ei auta?* [verkkojulkaisu] Mannerheimin lastensuojeluliitto. Raportti nuorten koulukiusaamiskyselystä [viitattu 8.7.2014]. Saatavissa: <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/c6d04d758ef4d2ae7e5001979fde1e00/1407843413/application/pdf/8577382/MLL%20Kiusaamiskyselyraportti%20web.pdf>

Raina, L. & Haapaniemi, R. 2007. *Yhteisöllinen pedagogia*. Arator.

Roine, M., Roivainen, I., Sirviö, K., Toikko, T. & Väisänen, R. (toim.) *Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä*. EU, 118 — 146.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOY pro Oy.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. *Monisäikeinen perhetyö*. Helsinki: WSOY pro Oy

Salovaara, R. & Honkonen, T. 2011. *Rakenna hyvä luokkahenki*. Porvoo: Bookwell Oy.

Sarala, U. & Sarala, A. 2001. *Oppiva organisaatio, oppimisen, laadun ja tuottavuuden yhdistäminen*. Tampere: Tammer - Paino Oy.

Savonia-ammattikorkeakoulu 2014 [verkkojulkaisu]. *Sosionomikoulutus* [viitattu 8.7.2014]. Saatavissa: <http://portal.savonia.fi/amk/fi/hakijalle/koulutusohjelmat?koid=381&lv=S2014&km=2>

Sirviö, K., Mönkkönen, K., Hoffren, T., Roine, M. & Lappalainen, J. 2011. Ennakoiva osaaminen – toimintaa ennen erityistä. Malli ennakoivan toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Teoksessa Ruuskanen, P.T., Savolainen, K., Suonio, M., Hoffren, T., Hämmäläinen, J., J Kurki, L., Juhila, K., Lappalainen, J., Mönkkönen, K., Puurunen, P.,

THL 2013. *Sosiaalinen pääoma* [verkkodokumentti]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 29.9.2013]. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus?

Toikko, T. 2011. Kokemusasiantuntija palvelujen kehittäjänä. Teoksessa Ruuskanen, P.T., Savolainen, K., Suonio, M., Hoffren, T., Hämäläinen, J., J Kurki, L., Juhila, K., Lappalainen, J., Mönkkönen, K., Puurunen, P., Roine, M., Roivainen, I., Sirviö, K., Toikko, T. & Väisänen, R. (toim.) *Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä*. EU, 103—117.

Tukholman kaupungin www-sivut [verkkosivut]. *Stockholms Stad. Elevhälsa på nätet* [viitattu 16.10.2014]. Saatavissa: <http://www.stockholm.se/ForskolaSkola/Grundskola/Elevhalsa/>

Tynkkynen- Hieta, T. 2013. *Varsinkin ekaluokkalainen tarvitsee paljon tukea*. Iisalmen Sanomat 6.10.2013, 8.

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 2012/422 [verkkajulkaisu]. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 25.11.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>

Vernerinet. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. 2014. *Karttatyöväline* [verkkajulkaisu]. Kehitysvammaliitto [viitattu 7.10.2014]. Saatavissa: <http://verneri.net/yleis/kartta-tyova-line>

Vilkkä, H. 2010. *Toiminnallinen opinnäytetyö* [verkkootikkeli]. [viitattu 9.1.2014]. Saatavissa: http://vilkka.fi/hanna/Toiminnallinen_ont.pdf

Wallin, A. 2011. *Sosiaalityö kouluissa, avaimia hyvinvointiin*. Tallinna: Tietosanoma OY

Yhteistyöryhmä, kaupungin hallitus ja valtuusto 2011. *Iisalmen kaupungin palvelustrategia vuoteen 2015* [verkkajulkaisu]. Palvelustrategia [viitattu 25.11.2014]. Saatavissa: <http://www.iisalmi.fi/loader.aspx?ide=12f87e22-313d-4f98-b6tc-4a3b4b4b13a3>

Ylikoski, U. 2013 [verkkajulkaisu]. *"VEDETTÄS YHTÄ KÖYTTÄ" Kodin ja koulun yhteistyö oppilashuollossa*. Lapin yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Sosiaalityön koulutusohjelma [viitattu 10.6.2013]. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/88959/Ylikoski.Ursula.pdf?sequence=2>

Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän työryhmä, 2011. *Hyvis 2012 – 2015: Ylä-Savon yhteistoiminta-alueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.*

ESIMERKKI MOTORIIKAN VAHVISTAMINEN-TUNNEISTA

Ensimmäinen motoriikkatunti

Esi- ja alakoululaisen (7- vuotias) motorisiin perusvalmiuksiin kuuluvat sensomotoristen perusvalmiuksien kypsyminen niin, että lapsi on liikunnallisesti taitava ja aktiivinen. Hän hallitsee tavallisimmat liikuntalajit. Lihassoima lisääntyy ja keuhonhallinta paranee. Hän osaa noudattaa sääntöjä ja toimia ryhmässä. Hän pystyy olemaan paikallaan ja säilyttää tarkkaavuutensa. Hän osaa toimia ryhmässä ja hallitsee kädenkäyttötaidot. Kyky rauhoittua ja rentoutua on tärkeää lapsen elämässä. Rentoutuneena ja levänneenä lapsen on helpompi suunnata mielenkiintonsa uuteen tekemiseen. (Hintsala & Rontti 2011.)

Tasapainotaidot kehittyvät lihaksiston, näköaistin ja tasapainoaistin yhteistyönä. 12-vuoden iässä vestibulaarijärjestelmä eli tasapainojärjestelmä sisäkorvassa on aikuisen tasolla. (Hintsala & Rontti 2011.) Ensimmäisellä tunnilla ”Motoriikan vahvistaminen” – ryhmässä harjoittelimme tasapainoa ja keuhonhallintaa. Aloitusleikkinä oli vauhdikas ”Polvihippa”, jossa parit yrittivät ottaa toisiaan hipaksi toistensa polvia koskettamalla mahdollisimman monesti. Voittajia ja häviäjiä ei leikissä ollut, mutta kilpailutilanteen oppilaat itse tästä leikistä kuitenkin muodostivat. Rytmiset liikesarjat valmentavat lukemisen ja kirjoittamisen oppimiseen (Hintsala & Rontti 2011). ”Polvihipan” jälkeen seurasikin rytmisiä liikesarjoja: polvennostokävelyä ja – hyppelyä. Seuraavaksi käveltiin ja juostiin rytmikkäästi kantapäät takapuoleen koskettaen. Sykettä nostettiin korkeammalle x-hyppien kyykkyyhin ja ylös. Pääkiälle nousu ja pito tasasivat korkealle nousseen sykkeen. Telemark – alastulo lentokonetta imitoiden oli vaikea, mutta oppilaista hauska ja harjoittelemisen arvoinen harjoite. Tasapaino- ja liikehallintaharjoitus sekä syvätuntokokemus edellyttävät koko vartalon lihasten ja pään hallintaa, kuten myös ponnistaminen ja hallittu alastulo sekä yhden jalan käyttäminen kahden jalan sijaan (Hintsala & Rontti 2011).

Koordinaatiokyky riippuu useiden lihasten hyvin ajoitetusta ja tasapainoisesta/ joustavasta liikkeestä. Se tarkoittaa ajan, tilan ja voimankäytön kannalta tarkoituksenmukaisia liikkeitä. Liikerytmitaju säätelee liikkeiden oikea-aikaisuutta, kestoa ja nopeuden muutoksia. (Hintsala & Rontti 2011.) Käytännön keinoja sensomotoristen/ motoristen taitojen vahvistamiseksi ja oppimisen tueksi ovat painavat taakat, vetäminen ja työntäminen, jotka aktivoivat lihaksia ja niveliä ja antavat näin syvätuntokokemuksia. Ne kehittävät keuhonhahmottamista ja vahvistavat kahden käden yhteistoimintaa. Vastukset jäsentävät näitä aistimuksia ja luovat näin hyvää perustaa liikkeiden ja tasapainon hallinnalle sekä koordinaatiolle. Syvätunnon avulla pystytään liikkumaan ja toimimaan katsomatta jalkoihin ja käsiin. (Hintsala & Rontti 2011.)

Keskiviivan ylitystä harjoittelimme tuolilla istuen nostamalla jalkaa toisen yli. Kehon keskilinjan ylittämistä sisältävä toiminta edesauttaa lapsen kätisyyden vakiintumista ja kynätyöskentelyvalmiuksia

(Hintsala & Rontti 2011). Lopussa verryteltiin jalkoja nilkkoja ojentamalla ja koukistamalla tuolilla istuen. Loppuleikkinä oli edellä mainittu "Kukka" – leikki.

Kaikki kehon perusliikemallit, esimerkiksi ojennus, koukistus ja vartalon kierrot sekä ideointi ja ongelmanratkaisukyky edellyttävät rakennelman ja tilan hahmottamista sekä liikunnallista suunnittelukykyä, ennakoitaitoa (Hintsala & Rontti 2011). Niinpä motoriikkatuntien alun ja lopun on hyvä toistua samanlaisena ainakin muutaman viikon ajan, mutta harjoituksia muutetaan haastavimmiksi tai helpommiksi tarpeen mukaan. "Kukka" – lopetus oli mieluinen näille kavereille ja 15 minuuttia on lyhyt ja ytimekäs aika tehokkaasti viedyille tunneille, jotta toiminta on mielekästä ja oppilaiden jaksavat keskittyä tekemiseen. Kun viikon harjoitus käytiin kolmatta kertaa läpi perjantaina, niin niistä, jotka olivat osallistuneet kahteen aikaisempaan kertaan huomasi sen, että heille oli mieluista, kun he osasivat ennakoida tulevan. Selvästi he yrittivät parantaa asentojaan ja näyttivät mallia ryhmään liittyneille kolmelle uudelle lapselle.

LIITE 2

ESIMERKKI LUKUPIIREISTÄ

Ensimmäinen toiminnallinen lukupiiritunti

Ensimmäisellä tunnilla tutustumisleikkinä taputeltiin oma nimi (etu- ja/tai sukunimi) yksin ja yhdessä toistaen. Liike otettiin sitten mukaan taputukseen: oppilaat keksivät, miten liikkuvat tavujen rytmin mukaan ja yhdessä kaikki toistavat liikkeen. Seuraavaksi laululeikki, jossa kädet taputtivat, pyörivät ja ojentuivat sekä jalat liikkuvat tasajalkaa, askeltaen, ympäri pyörien ja kyykkyyn - ylös laulun tahdin mukaisesti. Tunti jatkui pallojen pompottelulla vapaasti salissa. Oppilaita ohjattiin, mitä pallolla voi tehdä: seinään, lattiaan pompottelu, kaverille pallon heitto jne. Oheistettiin, ettei palloa saa potkia jaloilla – tällä kertaa ei pelata jalkapalloa! Lopuksi joka tunnilla toistuvana toimintana jokainen oppilas sai lukea tarinaa Aapisesta, ”Hauska Matka”, jonka on kirjoittanut Kallioniemi & Raikunen, alkaen sivu 4. oppilaat lukivat vuorotellen yksi lause kerrallaan ja tarina jatkui seuraavalla viikolla tunnin päätteeksi.

Kolmas toiminnallinen lukupiiri

Oman nimen tavutus aloitti toiminnan ruutuhyppelyin ja tikapuiden tahtiin (koottavat tikapuut lattiaa vasten). ”Aa- ram-sam-sam” jatkoi toimintaa lasten valitsemalla tavalla liikuttuna (jalat tai kädet). Pallon heitto toteutui ohjeen mukaan tarkkuusheittona: heitettiin eri pisteissä lattialla, puolapuulle, paikallaan/kuljettaen. Aapisesta ohjaaja luki viime kerralla oppilaiden lukeman sivun 5 ja oppilaat lukivat Aapisesta sivun 6. Näin edellisen viikon tarinan tapahtumat palautuivat lasten mieliin nopeasti, eivätkä mahdolliset ryhmästä poissaolot häirinneet tarinan kulun seurantaa.

LIITE 3

Kysely lapsille

Koulu_____

Luokka_____

Ympyröi mielestäsi sopiva vaihtoehto.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
1. Friends-tunnit olivat kivoja				
2. Friends-tunneilla käsitellyt asiat olivat mielenkiintoisia				
3. Opin Friends-tunneilla uusia asioita				
4. Tein Friends-kotitehtäviä yhdessä vanhempien kanssa	Usein	Melko usein	Harvoin	En koskaan
	☐	☐	☐	☐

5. Kuvaile Friends-tunteja muutamalla sanalla

6. Mitä asioita olet oppinut Friends-tunneilla?

7. Mitä hyötyä Friends-ohjelmasta olisi toisille samanikäisille?

KYSELY HUOLTAJILLE

Hei,

Olemme neljä sosionomi-opiskelijaa Savonia Ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyömme aihe on ”Koulusosionomi Kirkonsalmen alakoululla”. Pyrimme vahvistamaan vanhempien ja koulun yhteistyötä mallittamalla koulusosionomin työnkuvaa Kirkonsalmen alakoululla kevästä 2013 syksyyn 2014.

Keväällä 2013 aloitimme opinnäytetyömme toteutuksen laatimalla tulevien ensimmäisen luokan vanhemmille info-lehtisen Kirkonsalmen koulusta ja koulun aloituksesta.

Syksyllä 2013 työmme jatkui huoltajille suunnatun blogin sekä vanhempien ja lasten yhteisten kerhojen merkeissä.

Syksyllä 2013 ja keväällä 2014 vahvistimme ryhmän yhteisöllisyyttä ensimmäisessä luokassa pidettävillä ryhmäytymistunneilla. Tunnit ohjasimme tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistavan Friends-ohjelman mukaisesti. Tuntien tavoitteena oli tutustuttaa oppilaat paremmin toisiinsa ja vahvistaa jokaisen lapsen yksilöllisyyttä hänen omien voimavarojensa kautta.

Mainittuna aikana järjestimme myös vanhempi-lapsi – kerhoja, joissa toimintana oli liikuntaa: pelit ja keilaus keilahallilla. Myös taiteellinen ilmaisu oli toimintamuotona näissä kerhoissa.

Tammi-maaliskuussa 2014 ohjasimme Kirkonsalmen koululla yksilö/pienryhmätoimintaa, jotka vahvistavat motoriikan sekä puheen/lukemisen taitoja. Olimme päivittäin oppilaiden mukana oppitunneilla.

Kokeilimme myös ns. Parkkitoimintaa, jossa on tarkoituksena keskustella oppilaiden kanssa luottamuksellisesti sekä selvittää monenlaisia ristiriitatilanteita. Päivystimme kerran viikossa omassa tilassamme ollen koko koulun käytettävissä. Välitunneilla selvittelimme oppilaiden välisiä ristiriitoja tai muita aikuisen apua vaativia asioita. Kuljimme oppilaiden arjessa koko koulupäivän ajan siellä missä oppilaatkin; käytävillä ja välitunneilla.

Toukokuussa 2014 pidämme esikoululaisille ja ensimmäisen luokan oppilaille koko perheen yhteisen toimintapäivän. Toimintapäivänä tulevilla koululaisilla ja heidän huoltajillaan on mahdollisuus tutustua

kouluun ja toisiinsa.

Opinnäytetyömme prosessissa keräsimme/keräämme kokemuksia palautteilla, haastatteluilla ja kyselyillä. Oppilailta olemme keränneet palautteen toimintojen päätteeksi välittömästi ”mukavaa - vähemmän mukavaa” – periaatteella.

1. Ryhmytymistunnit ovat tarpeellisia ensimmäisen luokan oppilaille

täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

3. Ryhmytymistuntien aiheet esim. omien ja toisten tunteiden tunnistaminen, rentoutuminen, kielteisten ajatusten kääntäminen myönteiseksi ja vaikeiden asioiden lähestyminen askel askeleelta ovat ajankohtaisia aiheita nykyaikana alakoulussa

täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

4. Pienryhmätoiminta (motoriikan vahvistaminen, tunne-elämän vahvistaminen, yksilön vahvistaminen ja toiminnallinen lukuryhmä) ovat mielestämme tärkeitä ensimmäisen luokan oppilaille

täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

4. Vanhempi-lapsi-kerhot ovat mielestämme tarpeellisia ensimmäisen luokan perheille

täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

5. Koulusosionomi on tarpeellinen lisäaikuinen alakoulussa

täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

6. Sana on vapaa: ajatuksia toiminnastamme, ruusuja, risuja, kehittämissuhteita jne.

Kiitos vastaamisesta!

LIITE 5

KYSELY OPETTAJILLE

Oppinäytetyömme prosessissa keräsimme/keräämme kokemuksia palautteilla, haastatteluilla ja kyselyillä.

Oppilailta olemme keränneet palautteen toimintojen päätteeksi välittömästi ”mukavaa - vähemmän mukavaa” –periaatteella. Pyydämme nyt palautetta teiltä opettajilta tämän kyselylomakkeen muodossa.

1. Ryhmytymistuntien aiheet esim. omien ja toisten tunteiden tunnistaminen, rentoutuminen, kielteisten ajatusten kääntäminen myönteiseksi ja vaikeiden asioiden lähestyminen askel askeleelta ovat ajankohtaisia aiheita nykyaikana alakoulussa.

täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

2. Ryhmytymistunnit ovat tarpeellisia ensimmäisen luokan oppilaille.

täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

3. Pienryhmätoiminta (motoriikan vahvistaminen, tunne-elämän vahvistaminen, yksilön vahvistaminen ja toiminnallinen lukuryhmä) ovat tärkeitä ensimmäistä luokkaa käyvälle.

täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

4. Vanhempi-lapsi -kerhot ovat tarpeellisia ensimmäisen luokan perheille.

- täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

5. Koulusosionomi on tarpeellinen lisääkuinen alakoulussa.

- täysin samaa mieltä jokseenkin samaa mieltä jokseenkin eri mieltä täysin eri mieltä

6. Sana on vapaa: ajatuksia toiminnastamme, ruusuja, risuja, kehittämisehdotuksia jne.
